

in verbinding met het „Lyonsche Weekblad van het Genootschap tot voortplanting des Geloofs.”

DE KATHOLIEKE MISSIONEN verschijnen in maandelijksche afleveringen van 24 bladzijden druks. — Prijs per jaargang voor Nederland f 3 60 franco per post f 4.30 — Men teekent in bij alle boekhandelaren des Rijks.

NEDERLANDSCH WEST-INDIË.

MISSIE VAN CURAÇAO.

(Vervolg.)

Met het jaar 1824 brak een nieuw tijdperk van bloei voor de Kerk van Curaçao aan door de gelukkige keuze van den apostolischen Stoel, die dit jaar den E. H. MARTINUS JOANNES NIEWINDT als apostolisch prefect derwaarts zond. De komst van dezen heiligen priester, toen nauwelijks acht en twintig jaren oud, was een zegen voor de beproefde missie, die weldra ondervond dat de nieuwe herder zich geheel en al toewijdde aan het zielsbelang zijner schapen.

Noch het tropisch klimaat, noch de moeilijkheden, die hij alras van de zijde der regeering en der protestanten ondervond, weerhielden hem alles te beproeven om het lot der arme zwarte slaven, vooral onder godsdienstig opzicht, te verbeteren en hen althans geluk en vrijheid in de onvergankelijke toekomst te

MGR. DE MARION BRÉSILLAC.

doen genieten. Door de protestantsche geestelijken was het doopsel steeds aan de zwarten en kleurlingen geweigerd, ten einde de slavenhouders te ontzien; pastoor Niewindt daarentegen beijverde zich hen, de lievelingen van den armen en vervolgdens Jesus, op te nemen.

Niet lang mocht hij zich verheugen in de hulp van den E. H. J. B. EIJSSENBEIL, die te gelijk met hem naar de missie vertrokken was, doch zich reeds in 1829 genoodzaakt zag naar het vaderland terug te keeren. Deze priester arbeide in 1825 als eerste pastoor van Aruba; want dit eiland had tot dan toe geen daar verblijvend priester, maar toch ook nooit velslagen gebrek aan geestelijke zorg gehad, daar het nu eens door de geestelijken van Curaçao en zeer dikwijls door die van Venezuela bezocht werd. Van Aruba vertrok de E. H. EIJSSENBEIL naar Bonaire, insgelijks als eerste herder en bouwde er een fraai kerkje.

Inmiddels had het edelmoedig voorbeeld ook

reeds in meerdere harten den ijver opgewekt om de katholieken in die verre eilanden bij te staan. In 1827 gingen de E. heeren A. VAN LEEST en L. VAN LOMMEL naar de missie onder zeil.

Niet lang was de nieuwe apostolische prefect werkzaam, of het gedrag der katholieken en het getal bekeerlingen toonden duidelijk dat onder zijne priesterlijke leiding het aanschijn van geheel Curaçao zoude veranderen. De behoefte aan meer kerken werd dringend en reeds in 1829 deed hij er eene bouwen in den oostkant ter eere van den h. Joseph.

Wat de kerk der stad betreft, pastoor Grimon, was in 1752 met den aanbouw begonnen, omdat het bestaande, zeer bouwvallig en onooglijk bedehuisje van onderdom dreigde in te storten; zij werd evenwel eerst in 1769 door pastoor Arn. Maubach voltooid.

De steenen St. Franciscus-kerk op Aruba werd in 1828 door den apost. prefect ingezegend een tweede kerk aldaar in 1832 door den E. H. Van Lommel bijna geheel op zijne kosten in steen opgetrokken.

Het geestelijk heil der naburige eilanden lag den ijverigen prefect van den beginne aan het hart, maar de omstandigheden vergunden hem aanvankelijk niet voor hen te doen wat hij wilde. Eindelijk in 1836 schreef hij:

Den 12 dezer zal ik het sinds lang opgevatte voornemen 'om een bezoek te brengen aan de eilanden St. Eustatius en St. Martin volvoeren; op eerstgenoemd eiland zijn weinig katholieken, naar ik hoor, de meesten zijn methodist geworden; zij hadden lang de komst van een Nederlandsch geestelijke gewenscht, maar toen er geen kwam en hun eiland door een methodistisch leeraar van het naburige St. Bartholomeus bezocht werd, hebben zij allen, om ten minste niet zonder godsdienst te leven, de leer van dien zendeling omhelsd. Hoe jammer dat dit niet door de komst van een katholiek priester verhinderd is! Op St. Martin daarentegen moet het getal katholieken grooter zijn.

Gedurende mijne afwezigheid zal de Eerw. heer Van Leest mijne plaats bekleeden; ik heb ZEw. vice-prefect benoemd en hem als zoodanig verscheidene faculteiten gegeven en diensvolgens mijne geheele macht overgedragen, indien ik gedurende deze reis mocht overlijden, evenwel met de bepaling dat hij dan bericht van mijnen dood moet geven aan de Propaganda, opdat zij mijn opvolger benoeme: dit is overeenkomstig mijne instructiën van Rome. Mocht de dood mij treffen dan durf ik den Eerw. heer Van Leest als mijn opvolger aanbevelen. Geve God dat ik bij mijne terugkomst alhier een paar medehelpers vinde; de heer Van Leest is nu met zooveel werk overladen dat het allicht zijne krachten zal te boven gaan.

Op het Zweedsche eiland St. Bartholomeus zijne vele katholieken, naar men zegt, doch geen katholiek priester; het ligt nabij St. Eustatius en het is wel mogelijk dat ik het aandoe om te zien hoe het er met den godsdienst gesteld is. Wellicht is daar iets goeds te verrichten dat later vrucht kan dragen."

Van deze missiereis zond de apost. prefect later het volgende verhaal aan den *Godsdienstvriend*.

Den 12 April vertrok ik met den WEw. heer Emmanuel Romero van Curaçao met eene bark, welke ik had moeten afhuren, naar St. Eustatius, waar ik eerst den 27 aankwam.

Dit eiland is klein en was eertijds vermaard en rijk door zijn koophandel.

In den oorlog, dien N.-Amerika tot verwerping zijner onafhankelijkheid gevoerd heeft, is het door de Engelschen niet slechts ingenomen, maar in den volsten zin des woords verwoest; de pakhuizen werden geplunderd en het grootste getal der inwoners, althans der kooplieden, werd tegen wil en dank naar andere eilanden vervoerd.

De stad is in twee deelen gescheiden; het eene ligt op den berg het andere aan diens voet en den oever der zee; dit gedeelte is zeer schaars bebouwd, men ziet er nauwelijks iets anders dan puin van groote huizen en pakhuizen, dat er schijnt overgebleven te zijn om getuigenis af te leggen van verloren welvaart. Ook in de bovenstad ziet men nog verscheidene puinhoopen; de overgebleven huizen zijn veelal van hout, soms van baksteen; zij worden bijna voor niets verkocht. Het eiland brengt suikerriet, jams en zoete aardappelen voort. De inwoners zouden meer welvaart genieten, indien de tuinen of plantages niet met zware hypotheeken belast waren en zij zelven beseften dat zij, nu de koophandel verloren schijnt, zich op iets anders, vooral op den landbouw behooren toe te leggen. De bevolking bedraagt meer dan 2000 zielen.

Bij mijne aankomst begaf ik mij terstond tot den waarnemenden gezaghebber; — de heer van Raders was voor eenigen tijd gestorven — hij sprak onze taal zeer gebrekkig en ontving ons uiterst koel. Er waren, zoo zeide hij, op het geheele eiland maar vier katholieken, en een kerkgebouw tot uitoefening van den godsdienst was er in het geheel niet. Op mijne vraag of er daar niet een huis zou kunnen gehuurd worden, verwees hij mij naar een der ambtenaren en wilde ons verder niet te woord te staan. De andere ambtenaren betoonden zich gelukkig veel welwillender jegens ons; zij hielpen ons in het zoeken naar een huis en ik ontving door hun toedoen, en ondanks de tegenstreving van den gezagvoerder *ad interim*, vrijheid om in het ledigstaande protestantsche kerkgebouw den h. dienst te verrichten.

Al speedig ontwaarde ik dat het getal katholieken, ofschoon grooter dan vier, echter zeer gering was. Dit verwonderde mij, dewijl ik in 1824 dit eiland bezoekt, verscheidene kinderen gedoopt en toen meer katholieken gevonden had. Het raadsel werd opgelost door de verklaring dat de katholieken, toen zij geen priester hun ter hulp zagen komen en niettemin voldoening zochten voor hunne behoefte aan godsdienst, tot de secte der methodisten waren overgegaan. Ik ondervond weldra de waarheid hiervan; inderdaad, velen, die vroeger katholiek waren, uit alle standen der maatschappij, behoorden nu tot de metho-

disten. Mijne hoop om die ongelukkigen weder op den goeden weg te brengen was ijdel. Vooreerst toch konden wij ons door de bevolking, die bijna geheel Engelsch spreekt, niet doen verstaan; eene tweede oorzaak moet gezocht worden in de onbekendheid des volks met de katholieke leer, sinds 1787 was het kerkgebouw verdwenen en geen priester op het eiland gezien, ook waren er geen boeken tot verklaring onzer leer voorhanden, vandaar dat bijna alle kinderen van katholieke ouders in de kerk der protestanten gedoopt zijn. Maar ook de kuiperijen dezer laatsten legden ons ernstige hinderpalen in den weg: immers zij zorgden dat ieder te weten kwam hoe kort ons bezoek zou duren en dreigden dat wie bij ons ter kerke ging, later niet meer bij hen zou worden toegelaten. Dit laatste inzonderheid had de gewenschte uitwerking, te meer daar zulks voor het onderwijs hunner kinderen nadeelige gevolgen zou hebben.

Voor de minvermogenenden was het nog erger, daar dezen nithoofde hunner afhankelijkheid door verandering van belijdenis de gunst hunner meerderen zouden verbeuren. Er bleef ons derhalve voor het oogenblik niets over dan God te bidden en die personen, met welke wij ons konden onderhouden, tot getrouwe betrachtting hunner godsdienstplichten aan te sporen. Deze pogingen zijn dan ook niet vruchteloos geweest: zeven deden hunne eerste h. Communie, anderen, die in jaren niet tot de h. Sacramenten waren genaderd, ontvingen ze en eenige volwassenen werden gedoopt; zoodat wij bij ons vertrek zeventig katholieken telden. Ook heb ik versecheidene catechismussen in de Engelsche taal uitgedeeld.

Vele ingezetenen en van de voornaamsten hebben mij verzekerd dat de meesten nooit bij de methodisten ter kerk gaan en tot den katholieken godsdienst terugkeeren zouden, indien een priester, de Engelsche taal machtig, onder hen konde verblijven. Overigens doe ik omtrent de bevolking van St. Eustatius nog opmerken dat zij over het algemeen verlangt een godsdienst te bezitten; die der methodisten voldoet hen wel niet, doch zij behelpen er zich mede. Daar zijn er intusschen velen, vooral onder de slaven die volstrekt geen godsdienst hebben. Met uitzondering van eenige methodisten en hunne begunstigers, waartoe ook de gezaghebber behoort, waren de inwoners ons niet ongenegen, wat velen ook met daden hebben bewezen. Derhalve mag ik zeggen dat de bevolking niet ongodsdienstig en niet tegen onzen h. godsdienst ingenomen is.

Den 31 Mei vertrokken wij des morgens vroeg van St. Eustatius en kwamen binnen eenige uren op het nabijgelegen Saba aan. Dit eiland, ten Westen van St. Eustatius gelegen, heeft den vorm van een suikerbrood; het bestaat uit een berg op welks ruime hoogte drie dorpen gevonden worden. De bevolking wordt geschat op 1800 zielen en heeft dit eigenaardigs, althans voor deze streken van West-Indië, dat zij meer blanken bevat dan kleurlingen en zwarten. Tot lof der blanke bevolking en tevens tot beschaming van zooveel andere blanken dezer gewesten, dient vermeld dat zij zoo goed als de negers het land bewerken.

Dit kleine eiland is vruchtbaar, vooral in groenten, en men zou er naar mijn oordeel veel meer van kunnen trekken, indien de bebouwing op ander wijze geschiedde en de afvoer gemakkelijker werd gemaakt; want het afklommen van den berg is uiterst moeilijk en gaat somwijlen met levensgevaar vergezeld.

De bewoners nu van dit eiland leven thans zonder eenige godsdienstoefening. De laatste protestantsche leeraar, op wiens zedelijk gedrag zeer veel af te wijzen was, is dit jaar vertrokken; het kerkgebouw, waarvan hij zich bediende, is het eenige godsdienstig gesticht.

Bij mijne aankomst is er voor mij eene woning ingericht, waar ik de twee dagen van mijn verblijf de h. Mis heb gelezen; daar het onmogelijk was een altaar enz. den berg op te dragen, moest ik gebruik maken van de bijzondere vergunningen mij door Z. H. geschonken en mij van eene tafel bedienen.

Ik droeg alzoo het h. Misoffer op, waar het den Allerhoogste waarschijnlijk nooit te voren was opgedragen. Men had mij gezegd dat ik hier geene katholieken vinden zou; inderdaad, ik vond er niet meer dan zeven. Er werden echter eenige kinderen ten doop gebracht en ook eenige volwassenen boden zich aan om gedoopt te worden, maar helaas! hunne onkunde was zoo groot dat ik het niet op mij durfde nemen hun het h. Doopsel toe te dienen. Er moet, zoo verzekerde men mij, nog een groot getal ongedoopten op het eiland leven, zij hebben bijna geene kennis van den godsdienst, doch het kwam mij voor dat zij niet tegen onzen godsdienst ingenomen zijn. Ook hier is het Engelsch de volkstaal en ik heb eenige catechismussen uitgedeeld. Ik geloof zeker dat een priester, hier, evenals op St. Eustatius, veel vrucht zou kunnen doen; voor ons was dit onmogelijk daar wij de taal niet machtig waren en te spoedig moesten vertrekken. Den 2 Juni des middags scheepten wij in en kwamen vier uren later te St. Martin aan.

Dit eiland, veel belangrijker dan de twee vorige, is in tweeën verdeeld: het eene deel behoort tot de Nederlandsche bezittingen in West-Indië, het andere en wel het beste behoort aan Frankrijk en staat, kerkelijk zoowel als burgerlijk, onder het gouvernement van Guadeloupe. In het Fransche gedeelte wordt veel suikerriet verbouwd, in het Nederlandsche ligt een zeer groote zoutpan, welker opbrengst aan de inwoners groote voordeelen verschaft. In dit laatste gedeelte kwamen wij aan wal en werden den volgende morgen door den gezaghebber en de verdere autoriteiten zeer vriendelijk ontvangen; terstond werd ons het gebruik van het protestantsch kerkgebouw afgestaan en een huurverblijf voor ons gezocht.

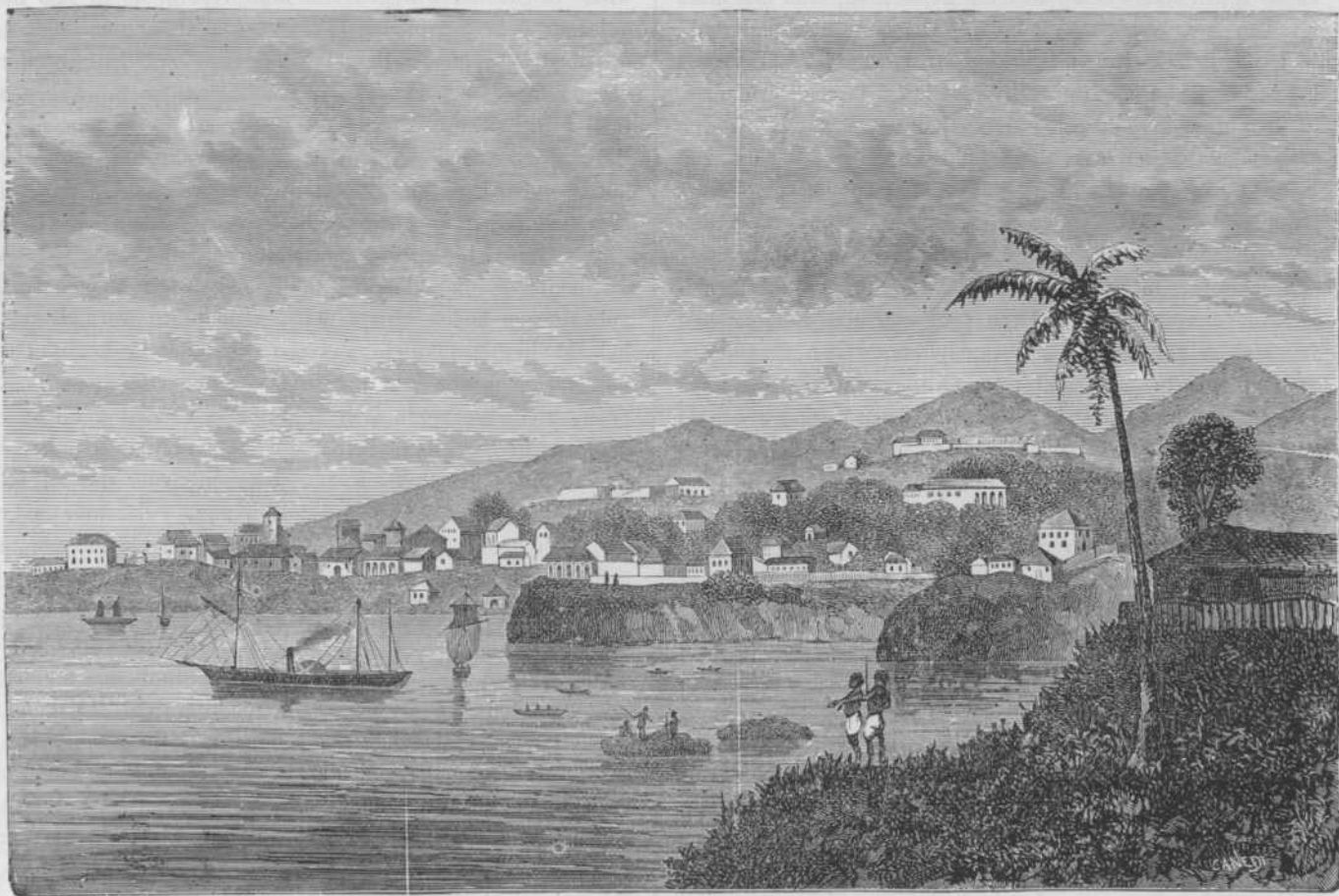
De bevolking van dit gedeelte des eilands wordt op drie duizend zielen berekend. Het Engelsch is alweder de hoofdtal en wat den godsdienst betreft zijn de meesten methodist of gaan ten minste met de methodisten ter kerk; katholieken vond ik er zeer weinig en bij dezen nog zeer weinig kennis van den godsdienst en juist niet de beste stemming. Het schijnt dat de invloed der methodisten op

hen gewerkt heeft en alle kinderen zijn ook door dezen gedoopt. In 1824 had ik hier verscheidene kinderen gedoopt; zij worden nu onderwezen in de leer der methodisten en omhelzen die onder voorwendsel dat hier geen andere godsdienst heerscht en men er te zelden een bedienaar van den katholieken godsdienst ziet om deze belijdenis te kunnen volgen.

Gedurende ons verblijf, hier zoowel als op St. Eustatius, hebben eenige militairen, die reeds jaren met de vervulling hunner godsdienstplichten ten achter waren, de h. Sacramenten ontvangen. Daar ik na mijne aankomst alhier ver-

nam, dat in het Fransch gedeelte des eilands geen priester en zelfs geene kerk was en men aldaar zeer naar ons verlangde, zoo oordeelde ik het goed aan den commandant een brief te schrijven, waarin ik hem en zijnen onderhoorigen mijne diensten tijdens mijn verblijf op het eiland aanbood.

Ik ontving hierop een zeer vlelend antwoord en begaf mij diensvolgens eenige dagen later derwaarts. De gezaghebber van het Nederlandsch gedeelte had de goedheid mij een brief van aanbeveling aan den Franschen commandant mede te geven en deze ontving mij op de innemendste en hartelijkste wijze. Weldra bespeurde ik dat hier groote be-

FREETOWN, HOOFDSTAD VAN SIERRA-LEONE.

hoefte [bestond aan] een priester: verscheidene jongelieden wenschten hunne eerste h. Communie te doen; anderen hadden in jaren de h. Sacramenten niet ontvangen; allen verlangden iets van den godsdienst te hooren. Ik nam dus het besluit in dit gedeelte eenigen tijd te vertoeven, te meer daar ik mij op slechts twee uren afstands van het Nederlandsch gedeelte bevond, zoodat ik daarheen kon gaan zoo dikwijls het noodig was en er des Zondags de godsdienstoefening kon houden, wat ook iederen Zondag geschied is. Dit besluit verheugde de bevolking, er werd aanstonds een huis gehuurd, waar de godsdienstoefeningen konden plaats

hebben en een ander, dat wij als woning konden betrekken. Bovendien boden velen als om strijd hunne diensten aan.

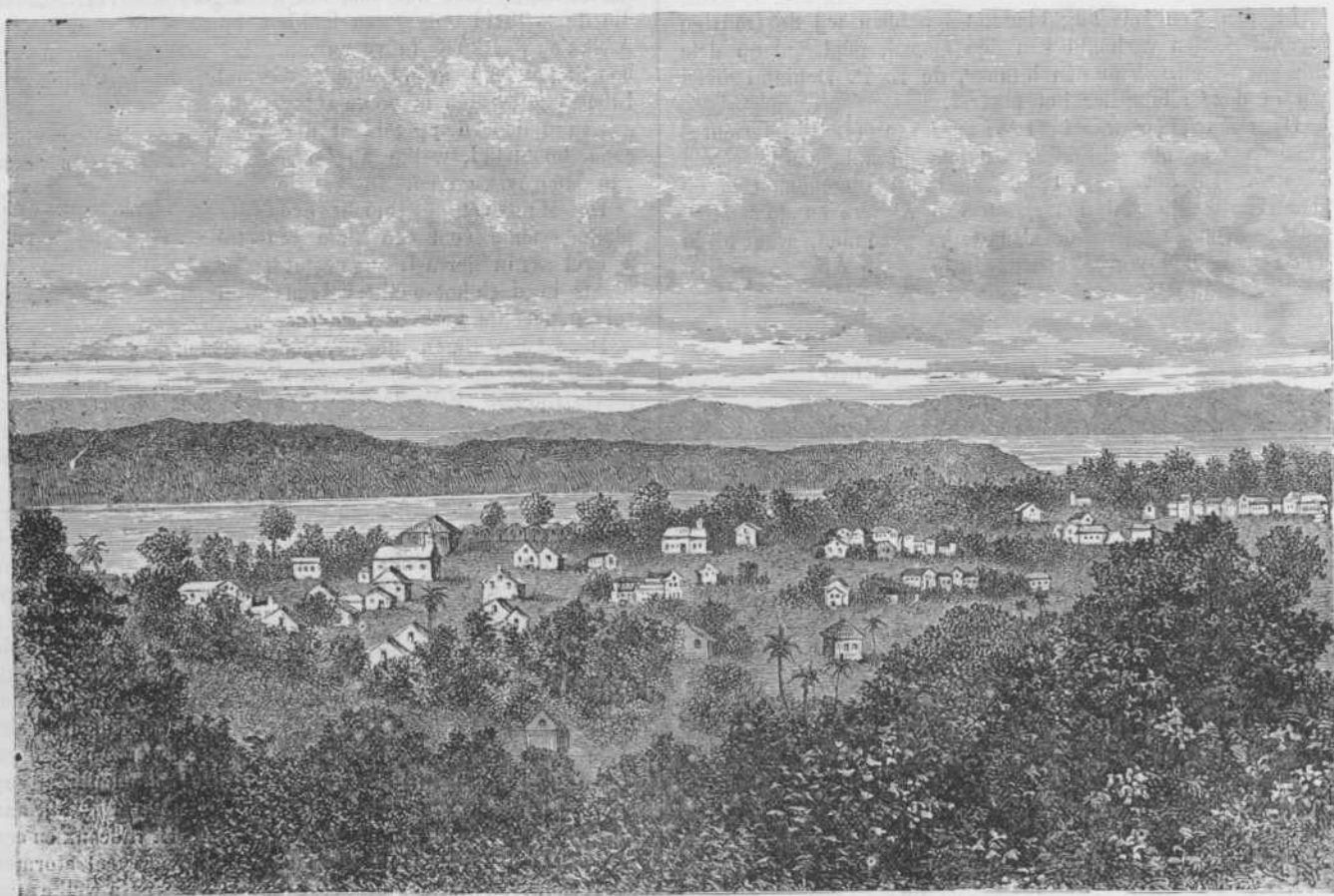
Nu sloeg ik de handen aan het werk en krachtens de bijzondere macht, mij door Z. H. den 3 Augustus 1834 gegeven om op alle plaatsen waar geene priesters zijn de h. Sacramenten te bedienen, begon ik hier mijn ambt te vervullen. Niet alleen 's Zondags maar ook in de week woonde een groot getal menschen het h. Misoffer bij, alle avonden hield ik eene onderrichting over de hoofdpunten van ons geloof, die door zooveelen werd bijgewoond dat men genoodzaakt was eene militaire wacht aan de deur te

plaatsen om verwarring te voorkomen. Met Gods hulp heb ik elf personen tot de eerste h. Communie kunnen doen naderen; verscheidenen, die sinds twintig jaren niet aan hunne plichten hadden voldaan, ontvingen de h. Sacramenten en nog veel meer zouden dit goede voorbeeld gevolgd hebben, indien ik langer had kunnen blijven. Ook in dit gedeelte zijn velen de secte der methodisten toegedaan; maar om de godsdienstoefeningen bij te wonen, moeten zij zich naar het Nederlandsch gedeelte begeven, want de Fransche regeering laat de uitoefening van den protestantschen eeredienst hier niet toe. Onder deze aanhangers der metho-

disten zijn er velen, die verzekeren gaarne katholiek te willen worden, indien een priester zich op het eiland komt vestigen. In dit Fraansch gedeelte wordt de Fransche taal overal verstaan, doch de Engelsche over het algemeen gesproken.

Na alles wat in ons vermogen was voor het welzijn dezer eilanden gedaan te hebben, vertrok ik den 13's avonds en kwam den 14 te elf uren op St. Thomas om vandaar met de eerste gelegenheid en vóór den tijd der orkanen naar Curaçao terug te keeren.

Ik heb alzoo een herderlijk bezoek op bovengenoemde eilanden afgelegd; doch veel zal het niet baten en het goede

MONROVIA, HOOFDSTAD VAN LIBERIA.

zaad, dat wij getracht hebben uit te strooien, zal weldra verstikken, indien er niet onverwijd krachtige middelen worden aangewend om het te doen ontkiemen en van onkruid te zuiveren. Het is te dien einde noodzakelijk dat er althans een priester, die de Engelsche taal machtig is, hierheen gezonden wordt: hij zal er veel en met vrucht kunnen werken. Ook dienen er boeken verkrijgbaar gesteld te worden, waarin de eerste beginselen van onzen h. godsdienst duidelijk ontwikkeld zijn; want het grootste gedeelte der bevolking kan lezen. Ziedaar de middelen, die ten spoedigste moeten aangewend worden; anders gaan deze eilanden

waarschijnlijk voor immer voor de Kerk verloren, te meer daar de methodisten alles in het werk stellen om aanhanger hunner secte te winnen.

Bij de zaligheid zooveler zielen, voor welke Jesus Zijn kostbaar bloed vergoten heeft, bezweer ik de priesters in hun binnenste te treden en zich af te vragen of zij geene roeping gevoelen om deze verlatenen te komen bijstaan.

Bij de zaligheid dierzelfde zielen bezweer ik allen, die een medelijdend hart bezitten, ons door het toezenden van liefdegiften in staat te stellen om zoowel in het onderhoud der geestelijken als in het noodige tot uitoefening van den

godsdienst te voorzien; want van dit laatste is zoo goed als niets voorhanden. Eindelijk bezweer ik alle priesters en leken, rijken en armen in vereenigd gebed van den barmhartigen God af te smeeken dat Hij zich ontferme over deze ongelukkige en verlaten eilanders opdat ook zij een waardig deel mogen uitmaken van de Kerk waarin Jesus uit louter ontferming ons heeft willen opnemen.

(Wordt vervolgd.)

AFRIKA

DE EERW. PATER DENIAUD.

In den 7en jaargang bladz. 92 hebben wij de treurige bijzonderheden verhaald van den moord, gepleegd op drie missionarissen. Van één hunner, de E. P. Deniaud geven wij in deze aflevering het portret.

Deze martelaar was in 1847 te Orvault (Loire-inférieure) geboren en volbracht zijne studieën in het seminarie van Nantes. In het jaar 1873 werd hij opgenomen in de Congregatie der missionarissen van Algiers en door Mgr. Lavigerie naar het meer Tanganika gezonden, waar hij in 1881 den dood vond.

MGR. DE MARION-BRÉSILLAC

APOSTOLISCH VICARIS VAN SIERRA LEONE.

Met weemoed overdacht bovengenoemde Fransche bisschop bij het beschouwen eener kaart van Afrika, in 1855, dat honderden millioenen ongelukkigen in dat werelddeel nog altijd van geestelijke hulp verstoken en aan alle gruwelen eener heidensehe barbaarsheid overgeleverd waren. Van toen af vormde zijn apostolisch hart het plan daar met goedkeuring des h. Vaders eene missie te stichten, welk edelmoedig voornemen al spoedig, na bekomen toestemming der Propaganda, een begin van uitvoering erlangde.

Te Rome had hij met de meeste vaderlijke aanmoediging ook den raad ontvangen om een seminarie op te richten en priesters te vormen ten einde de toekomst der missie te verzekeren. Uit eigen middelen en met behulp van eenige giften zocht de bisschop te Lyon een klein huis, dat de bakermat worden zou der Afrikaansche missiën en kort daarop was het reeds bewoond door eenige geestelijken, die zich bereid verklaarden zijne edelmoedige pogingen door hunnen arbeid te ondersteunen.

Zichtbaar verleende de Voorzienigheid haar zegen aan de schoone onderneming: den 27 Aprilscheidde de Propaganda de missie van Sierra Leone en Liberia van het apostolisch Vicariaat der beide Guinea's en benoemde Mgr. de Marion-Brésillac tot eersten apostolischen vicaris der nieuwe missie.

Sierra-Leone is eene Engelsche volksplanting aan Afrika's westkust, in de vorige eeuw gesticht, vooral met het doel om den slavenhandel tegen te gaan. De bevolking der hoofdstad Freetown bestaat hoofdzakelijk uit vrijgemaakte negers, door Engelsche kruisvaarders uit de macht der slavenhandelaars verlost.

Eene telling van 1860 wees voor de geheele kolonie eene bevolking van 41.624, voor Freetown eene van 18.000 zielen aan.

Alle stammen, zoo van het binnenland als van de kust, vindt men hier vertegenwoordigd; meer dan zestig talen of tongvallen worden er gesproken en onder godsdienstig opzicht is de verscheidenheid niet minder opmerkelijk. Het heidendom heeft er dweepzieke belijders, mohamedanen zijn er talrijk en de protestanten, die deze jeugdige kolonie tot middelpunt hunner werkzaamheid in Afrika wenschten te maken, tellen er, op hunne registers althans, een aantal geloofsgenooten. Verdeeldheid heeft intusschen ook hier hun invloed gefnuikt.

De staat Liberia, tusschen de kolonie Sierra Leone en kaap Palmas gelegen, heeft zijn ontstaan te danken aan de genegenheid van eenige Amerikanen voor het negerras. In 1816 vormde zich te Philadelphia eene kolonisatiemaatschappij met het doel om de negers der Ver. Staten, die de vrijheid ontvangen hadden, in staat te stellen naar Afrika's westkust te verhuizen. Zij verkreeg van de inboorlingen een grondgebied, dat later de republiek van Liberia geworden is en de afgevaardigden der maatschappij, gesteund door den president der Ver. Staten, bouwden hier eene hoofdstad, welke zij ter eere van Monroe den naam van Monrovia gaven.

De Maatschappij, mocht evenwel haar menschlievende plannen maar voor een klein gedeelte vervuld zien. Hier zoowel als in Sierra-Leone neemt het protestantisme de eerste plaats in, doch het maakt, volgens getuigenis der predikanten zelf, slechts geringe vorderingen.

Deze twee staten nu vormden het nieuwe apostolisch vicariaat door den h. Stoel aan de zorg van Mgr. Brésillac toevertrouwd. Er waren destijds over geheel het uitgestrekt gebied nauwelijks honderd katholieken te vinden, en wat de talrijke bevolking van het binnenland betreft, deze was bijna niet bekend.

De stichter der Afrikaansche missiën en zijne medehelpers zonden hier dus een nieuw en onmetelijk veld aantreffen en hadden het vooruitzicht dat hunne vestiging niet zou bemoeilijkt worden daar de Fransche consul De Lesseps zelf te Rome missionarissen had gevraagd.

Den 27 October 1858 zond de apostolische vicaris de E.E. H.H. Reymond en Bresson en een leekbroeder vooruit om in zijn naam bezit te nemen van het nieuwe missieland, want hoe vurig hij ook verlangde zelf tot het eerste reisgezelschap te behooren, werd hem dit echter om redenen van verschillenden aard ontraden. Vier maanden later zag hij zijn wensch vervuld: den 11 Maart 1859 verliet hij, aan boord van het staatschip Danaë met den E. H. Riocaux en een broeder de haven van Brest en bereikte na veel stormen en tegenspoed in Mei de reede van Freetown, in welke stad de gele koorts destijds vreeselijke verwoestingen aanrichtte.

De prelaat koos voor zich den gevaarlijksten post en was niet te bewegen dien te verlaten, hoewel hierop van verschillende zijden werd aangedrongen. Twee zijner priesters en een broeder waren reeds onder zijne oogen als slachtoffers gevallen, toen hij zelf en zijn vicaris-generaal Reymond werden aangetast en daags na elkander op het eind van Juni door de ziekte geveld werden.

Zijne begrafenis werd opgeluisterd door al wat de kolonie aanzienlijks bezat, maar de katholieken, die in korten tijd hun bisschop en zijne medehelpers hadden leeren liefhebben, waren ontroostbaar.

Menschelijkerwijze gesproken was de jeugdige stichting door dien slag tot vernietiging veroordeeld; maar de edele stichter en zijne vier metgezellen waren voor de missie niet verloren; zij werden daarboven haar beschermers.

CHINA

MISSIE VAN YUN-NAN.

(Vervolg)

XIX.

Met bovengemelde, onheilspellende geruchten zette alzoo het jaar 1876 zich in: aan alle Europeanen, zoo heette het, was het lot bereid van den heer Margary. Vooral het westelijk deel der missie werd beproefd; te Ta-ly werd zelfs een bekeerd huisgezin gevat, geslagen en gedwongen om alles over te geven wat hun door de Europeanen ter bewaring gegeven was.

In de hoofdstad werden de christenen beschouwd als verloren; en er liepen de onwaarschijnlijkste geruchten over de aanstaande komst der Engelschen, over eene slachting, welke men onder hen zou aanrichten enz. Maar toen het bekend werd dat de Engelsche commissie, belast met een onderzoek naar den moord des heeren Margary, in aantocht was, hielden alle geruchten als bij tooverslag op. Tsen had ze aanvankelijk levendig helpen houden, maar gaf nu, uit vrees voor nadeelige gevolgen, last ze te onderdrukken.

In het district Kiu-tsin was alles, in weerwil van de naburigheid der hoofdstad, tamelijk rustig gebleven. Maar zekere Oeang-Koean-eul, van Long-tan-ho, dertig *ly* van Tsao-kia-yn, wilde zich beroemd maken. Er waren in die plaats een twintig christen families en tegen deze was Oeang vijandig gezind. Onder het voorwendsel van den opbouw eener pagode wenschte hij den christenen geld af te persen. Toen P. Birbes hiervan kennis kreeg, begaf hij zich terstond naar Long-tan-ho om persoonlijk te zien wat er van de zaak was. Maar Oeang-Koean-eul sloeg een hoogen toon tegen hem aan en liet genoeg blijken wat hij in zijn schild voerde. Zelfs zeide hij openlijk dat Tsen hem last had gegeven de christenen uit te roeien en dat hij met de uitvoering van dat bevel niet lang meer zou toeven.

De Pater, te San-pe-hoe teruggekeerd, gaf verslag van zijn zending aan zijn ambtgenooten en na gemeenschappelijk overleg werd de zaak te Kiu-tsin en in de hoofdstad aangegeven. Veel spoed had men daar niet; maar eindelijk besloot toch de mandarijn de zaak in overweging te nemen. Er werd tegen Oeang-Koean-eul een bevel tot inhechtenisneming uitgevaardigd en deze begon nu alles te ontkennen wat hij ten aanhooren van een ieder verkondigd had, toen hij ongestraft kon dreigen. Hij werd echter onder goed geleide stadwaarts gevoerd, waar hij eenige etmalen gelegenheid vond over de gevolgen van grootspraak na te denken.

Oeangs dochter, haar vader door de soldaten ziende wegvoeren, barstte los in allerlei verwenschingen tegen de christenen en de *westersche barbaren*. De christenen konden moeilijk eene vrouw rekenschap vragen, maar de christinnen belastten zich met die zaak en spoedig was de dame verplicht verschooning te vragen voor de smaadredenen, die zij zich tegen onzen heiligen godsdienst veroorloofd had.

Sedert dien tijd is alles kalm in die plaats; niemand spreekt er meer een woord tegen den Meester des Hemels en Oeang-Koean-eul houdt zich zoo bedaard mogelijk.

Inmiddels was het terrein van Pe-chy-ngay buiten weten der paters en in alle stilte verkocht aan een mandarijn der vallei, Shia geheeten. Den Lolo's speet dit innig en de missionaris moest hen zelfs troosten. Toen besloten zij eenparig het christendom te omhelzen en de verklaring, welke zij hiervan aflegden, geschiedde met groote plechtigheid. Sinds lang hadden zij dit voornemen gekoesterd, maar het altijd uitgesteld zonder zelven te weten waarom. Toen er nu een den eersten stap gedaan had, volgden de overigen allen te gelijk.

De nieuwe bezitter van het goed te Pe-chy-ngay was in het geheel geen vriend van de priesters der christenen. Meer dan eens was hij er al op uit geweest hen lastig te vallen. De *grootte man* — hij droeg den rooden knop op zijn hoofddekseel — had het op eenigen der bekeerlingen gemunt maar inzonderheid op hem, die het voorbeeld gegeven, en ook zijn best gedaan had dat het terrein aan de paters zou verkocht worden.

Toen dan Shia op zekeren dag slecht geluimd was, gaf hij last dien armen Lolo te grijpen en onder zijne oogen eene geduchte dracht stokslagen toe te dienen, waarna hij hem eene zalvende vermaning voorhield om nu vooral te zorgen dat de paters kennis kregen van zijn wedervaren en voor hem tusschenbeide kwamen. Dezen zagen echter geen kans om recht te krijgen, en vreezende dat de christenen nog nieuwe plagerijen zouden te verduren hebben, bleven zij zooveel doenlijk op goeden voet met Shia en ontzagen zijne gevoeligheid.

Daar de bisschop omstreeks dien tijd te Peking moest zijn om eenige hangende zaken af te doen, sprak hij met den heer Rochechouart, Fransch gezant in China, wiens bemiddeling ten gevolge had dat er beloofd werd de zaken der christenen van Yun-nan te behartigen. Later werden deze onderhandelingen voortgezet en kreeg men op verschillende punten voldoening.

De moord van Tchang-koean-tsay ging den missionarissen vooral ter harte; want nog altijd waren de moordenaars ongestraft gebleven, en de aanklacht van de moeder des martelaars was zelfs door den ondermandarijn van Lan-lin afgewezen. Ten laatste ontving de familie Tchang toch eenige voldoening en zagen de moordenaars zich verplicht aan de familie vergoeding te geven. Zij boden ongeveer vijf honderd gulden en een stuk gronds aan. Veel was het niet, maar een hoogere eisch bleek niet raadzaam en herziening vragen van het proces ware vergeefsche moeite geweest. Nooit zouden de overheden der provincie goedschiks de minsten willen zijn of erkennen dat zij door schuldige oogluiking aan den moord van Tchang-koean plichtig waren.

Toen nu deze zaak haar beslag had, werd het lichaam des martelaars overgebracht. Op Pinkstermaandag van het jaar 1876 geschiedde dit met groote plechtigheid en onder

een grooten toeloop van christenen. De priesters begeleiden het lijk in koorkleederen en de neophieten zongen gezamenlijk de psalmen van het ritueel. Zoo trok de stoet zes *ly* ver, midden door de oude stad Lan-tchen, waar de geheele bevolking op de been kwam en met stillen eerbied de lijkstaatsie beschouwde. Nabij het bedehuis van San-pe-hoe werd het gebeente voorloopig in een afzonderlijk gebouw bijgezet, totdat een passend graf zal gereed zijn.

Moge het bloed dezès martelaars der kerk van Kiu-tsin tot wasdom strekken en hij zelf voor den troon des Almachtigen de voorspraak zijner broeders zijn!

Daar de missie onder de Lolo's, zooals gezegd is, buitengewoon veel hoop gaf, werd er goedgevonden een priester in hun midden te plaatsen om hen te onderwijzen en te versterken. De keuze van den bisschop viel op P. Oster die nog pas sinds een paar maanden in Kiu-tsin verbleef. Deze vertrok weldra naar den hem aangewezen missiepost.

Spoedig was het onder den geheelen Lolo-stam bekend dat er zich een pater te Pe-chy-ngay had gevestigd. Ieder wilde hem zien, ieder noodigde hem bij zich; en toen P. Oster genoegzaam op de hoogte was van de gebruiken en

DE EERW. PATER DENIAUD.

de taal zijner schapen haastte hij zich hunne bede in te willigen en de bergstreek rond te gaan.

Deze reis was bijna een triomftocht. Overal waar hij verscheen kwamen Lolo's en Chineezèn om strijd vragen als christenen opgenomen te worden. Vijf honderd bekeerden zich in vier of vijf dagen. God had dit terrein bewerkt en vruchtbaar gemaakt, de priester had enkel den oogst in te zamelen. Men kan nagaan hoe zielsblij hij zijn wèdervaren aan zijne ambtgenooten verhaalde.

Ongelukkiger wijze kon er niet genoeg partij getrokken worden van die veelbelovende stemming; want er ontbra-

ken catechisten om de nieuw bekeerden te onderwijzen. Voor het oogenblik was er niets anders te doen dan hen zoo dikwijls mogelijk te bezoeken, hun de hoofdpunten der christelijke leer in te prenten en de voornaamste gebeden te leeren. Maar dat oppervlakkig onderwijs was natuurlijk niet duurzaam.

Waren er meer catechisten geweest, dan had het getal der bekeeringen ook veel hoger kunnen zijn. Intusschen, nu doorreizen twee of drie catechisten aanhoudend de streek en doen elk dorp aan om er onderwijs te geven, kinderen en in stervensgevaar verkeerende volwassenen te doopen

en het bijgeloof allerwege te bestrijden. Men begrijpt evenwel dat het met zoo bekrompen middelen maar langzaam vooruit kan gaan en er jaren zullen noodig zijn om deze volken geheel te winnen voor het christendom.

In andere plaatsen waren er terzelfder tijd eveneens verscheidene bekeerlingen voor wier onderwijs ook moest gezorgd: en de onkosten aan dat reizen verbonden daargelaten, konden de priesters nauwelijks het hoogst noodige verrichten: als catechisten vormen, en de noodzakelijke vereenigings-plaatsen en bedehuizen zien te verkrijgen.

Van bedehuizen gesproken; men stelle zich die niet voor

als behoorlijk ingerichte kapellen en pastorieën. Meestal wordt hiertoe eene armelijke hut in tweeën afgedeeld gebruikt: het eene gedeelte dient tot verblijf van den priester en zijn bediende; in het andere wordt het h. Offer opgedragen, bijeenkomst gehouden, catechismus gegeven enz.

Weelde is er dus in die tijdelijke verblijven der missionarissen volstrekt niet en toch vinden zij hier nog veel beter onderkomen dan in den regel bij de christenen. Dezen, zoo zij arm zijn, hebben behalve het voor de vrouwen bestemde kwartier maar ééne kamer voor alle leden des gezins en de gasten. Daar heeft de pater dus niet eens

EENE GEVANGENIS IN YUN-NAN.

een vrij vertrek waar hij wat lezen of schrijven of zijne getijden bidden kan; hij bevindt zich midden in de drukte van het huishouden, van boerderij of winkel. Het is al veel indien hij te midden van dat af- en aanloopen een oogenblik rustig kan bidden. Geen wonder derhalve dat een missionaris blij is als hij na twee of drie maanden zwervens weer aan eigen haard zit en weer voor eene korte poos rust en kalmte geniet.

XX

De vijand had alzoo te Pin-ny, gelijk boven verhaald

is, de voortgang der bekeering weten tegen te houden door eene vervolging. De bekeerlingen ten platten lande waren in die streek evenwel nog rustig gelaten.

Inmiddels stonden de heidenen op den uitkijk, afwachende wat de afloop zijn zou van de vervolging van Pin-ny, en toen zij zagen dat geen der bewerkers werd bemoeilijkt, kregen zij moed om hunne naburen die het christendom hadden omhelsd te plagen.

Allerlei geruchten werden tegen de christenen rondgestrooid. Was er een diefstal gepleegd of moord, de Europeanen hadden het gedaan. Zelfs werd hun het plan

toegedicht van een algemeenen opstand. In één woord de onwaarschijnlijkste, de bespottelijkste geruchten deden aangaande hen de ronde in die landstreek.

Voor zich zelven bekommerden de priesters er zich niet om, maar voor de catechumenen waren zij bezorgd.

Werkelijk, van woorden kwam het alras tot daden. De ijverigsten onder de heidenen besloten gezamenlijk een afgodentempel op te richten, waarschijnlijk ten einde het land voor de pest der westersche barbaren te beveiligen. Van de christenen werd geëischt dat zij gelijk de anderen tot dien bouw zouden bijdragen en die eisch werd onder bedreigingen gesteld. Vol vrees kwamen nu de nieuw-bekeerden bij hunne herders beklag doen. Deze spoorden hen aan tot standvastigheid en zeiden dat zij aan eene handeling door den godsdienst veroordeeld geen deel nemen mochten. Maar bij hun terugkeer naar huis werden zij door de heidenen, die bij den onder-mandarijn der plaats aanmoediging vonden, gegrepen en met verbanning en verbeurdverklaring hunner goederen bedreigd bijaldien zij zich aan den tempelbouw onttrokken. En de stumpers die nog niet gedoopt en nog maar weinig in het geloof bevestigd waren, lieten zich door het spook der vervolging schrik aanjagen en deden nu wat men van hen vroeg. Een hunner evenwel die meer moed had betoond en geweigerd mede te arbeiden aan de pagode, werd gegrepen en zoo wreed met stokslagen gestraft dat hij er zelfs een deel van zijn hoofdhaar bij verloor.

Weinige dagen later kregen de missionarissen van dit voorval kennis en zonden iemand af om de zaak op de plaats zelve te onderzoeken en bij het tribunaal van Pin-ngy eene aanklacht in te dienen. De heidenen wendden echter voor dat de kastijding volstrekt niet met godsdienstige oogmerken geschied was maar enkel om buiten den godsdienst gelegen redenen van openbaar belang.

Hierop besloot Mgr. Fenouil zich tot de overheid van Yun-nan-sen te wenden en een edict uit te lokken waarin de traktaten ten gunste van den godsdienst aan het volk herinnerd werden. Immers het was niet te Pin-ngy alleen dat men de christenen lastig viel; van verschillende andere kanten kwamen klachten in die een bevelschrift des onderkonings wenschelijk maakten.

Op zijn herhaald aanhouden, drie of vier maanden lang, besloten de mandarijnen van Kiu-tsin ten laatste het stuk te geven waarbij den heidenen verboden werd de christenen overlast aan te doen of dezer medewerking te vorderen voor iets wat volgens hun godsdienst niet geoorloofd was. Bovendien mochten er van hen geene bijdragen in geld of handdiensten voor den bouw van pagoden of voor het onderhoud van bonzen en heidenschen eeredienst geëischt worden.

Dit stuk was eigenlijk wel niet geschreven om den godsdienst te bevorderen maar kon toch voor de prediking van het Evangelie van groot nut wezen. Daarom was de onder-mandarijn van Lan-lin, opvolger van den beruchten Te-lao-ye, slim genoeg om er aan de priesters maar

eenige exemplaren van ter hand te stellen. Zij drongen wel aan om er meer te ontvangen zeggende dat het bevelschrift noodzakelijk in de volkrijkste plaatsen moest aangeplakt worden ten einde het ter algemeene kennis te brengen, maar zij werden met vriendelijke woorden afgescheept en kregen niets meer.

Het bevelschrift had evenwel goede werking, de christenen werden nu minder lastig gevallen.

Gebeurde het soms dat de mandarijnen genoodzaakt waren den geestelijken recht te doen, zoo geschiedde dit evenwel niet uit gunstige gezindheid jegens hen. Om maar één voorbeeld te noemen: Tchang-koeang-tehao en de zoon der martelaars die, gelijk men weet, drie jaren lang hadden gevangen gezeten, eischten dat hun recht zou geschieden maar vruchteloos. Drie- of viermaal brachten zij hun belang in bij de rechtbanken van Kiu-tsin en der hoofdstad maar zonder gevolg. Mgr. Fenouil trad ook voor hen op en wendde zich tot de invloedrijkste personen der provincie; het hielp evenmin. Het eenig antwoord dat men gaf was dat de zaak van Tchang-koeang-tehao nu eenmaal uit was en niet op nieuw kon behandeld worden. Zoo maakten de heeren er zich van af.

De oudste der missionarissen werd in 1877 naar Yun-nan-foe geroepen om voortaan aan dat gedeelte der provincie zijne zorg te wijden en op zijne reis daarheen kwam hij te Tsao-kia-yn waar hij eenige weken vertoefde. Vroeger was hij ook hier werkzaam geweest en nu maakte hij van deze gelegenheid gebruik om met zijne ambtgenooten een bezoek te brengen aan de goede Lolo's van Oe-chy-ngay.

Dat was een echt familie-feest: geheel het dorp kwam de geestelijken te gemoet, het traditioneele varken en de vette geit werden geslacht; ieder nam deel aan het feestmaal.

Men kan zich niets aartsvaderlijkers en oorspronkelijkers voorstellen dan zulk een gemeenschappelijk gastmaal. De eenvoudige Lolo's zaten daar neder op het gras en pikten beurtelings met hunne stokjes in denzelfden schotel naar de stukken vleesch die in eene zee van vleeschnat zwommen. Dit bracht den toeschouwer den goeden ouden tijd, de herdersmaaltijden en de Homerische festijnen in herinnering toen er eveneens meer werk gemaakt werd van overvloedig en krachtig voedsel dan van uitgezochte lekkernijen. Het Lolo-landvolk had dien dag een ongekend genot; nog nooit hadden zij zoo feest gevierd.

De dieven die het bedehuis van Tsao-kia-yn beroofd hadden bleven intusschen nog altoos ongestraft tot ergernis van iedereen. De bevelen uit Peking gezonden bleven een doode letter. Gelukkig hadden de paters gezorgd in het bezit te geraken van een officieel stuk, voorzien van de zegels des Keizers en van de Fransche legatie. De heer Roche-couart had hun dit ter hand gesteld opdat de plaatselijke overheden nooit zouden kunnen voorwenden dat zij geen instructies hadden of deze als niet ontvangen zouden kunnen doen doorgaan. Hierin nu gaf de regeering den mandarijnen uitdrukkelijk last om onverwijld een onderzoek in te stellen naar de hangende zaken en alles zoodra mogelijk uit te wijzen.

De missionarissen hadden aan de aanzienlijken van Tsao-kia-yn den indoud er van meegedeeld; maar dezen namen het op als bangmakerij: drie jaar had men hen met rust gelaten en zoo zou het nu wel blijven; niemand sloeg geloof aan de waarschuwing, velen lachten er zelfs mee.

Toch was het voor de missie van groot belang dat er aan die zaak een eind kwam en recht gedaan werd; want bleven de schuldigen ongemoeid dan gold hun dit tot aanmoediging om het later op nieuw te beproeven en ook anderen er toe te verleiden. Met het keizerlijk bevel gewapend brachten de priesters de zaak op nieuw voor. Ten gevolge hiervan werden de hoofden van Tsao-kia-yn die geweigerd hadden de schuldigen over te leveren gegrepen en gegijzeld. Toen kwam er schrik in het dorp. Alwie reden had tot vrees vluchtte naar de bergen of kwam de paters verzoeken de zaak te laten rusten, belovende dat zij voldoening zouden geven.

De geestelijken gaven toe en nu werden de gevangenen op vrije voeten gesteld om met hen te onderhandelen. Maar nauwelijks waren zij in vrijheid of zij wilden de zaak weer als geëindigd beschouwen en boden eene vergoeding aan die bespottelijk heeten mocht. De gerechtsdienaars begrepen het evenwel ook niet aldus en noodzaakten hen eene ronde som aan boete te betalen en de paters vergiffenis te vragen. Zoo kwamen zij er toch nog goedkoop genoeg af.

Nauwelijks was deze zaak ten einde of er deed zich wederom iets anders voor juist toen het schandaal van Tsao-kia-yn zou geregeld worden. Hetgeen wij zullen verhalen levert eene nieuwe bijdrage tot kennis van de Chineezers en van de plagerijen waaraan de christenen in dit rijk blootstaan.

Het dorp Tang-kia-ten was sinds onheuglijke tijden in bezit van een tamelijk groot stuk gemeentegrond aan den voet van den berg Tong-chan. Dit terrein diende tot kerkhof en iedere familie had er hare grafstede. Op zekeren dag nu vond de meermaals genoemde mandarijn Shia dit stuk gronds zeer schoon gelegen en goed geschikt om er het lijk zijns vaders, dat hij volgens landsgebruik reeds drie jaren in huis bewaard had, te begraven. Vol van dit denkbeeld gaat hij met de aanzienlijken van het naburige dorp Oeang-kia-sse spreken en deelt hun zijn plan mede.

„Ik geef u dertig taëls, zegt hij, als gij dien grond voor mij verkrijgt; het stuk ligt naast uw eigendom en gij kunt u dus gemakkelijk verstaan met de inwoners van Tan-kia-ten. Bovendien, gij weet het, ik heet Shia; gaat uw gang maar, ik sta voor alles in.”

De steun van Shia maakte de burgers van Oeang-kia-sse stout en zij wilden toonen dat zij durfden: zonder omslag verkochten zij den mandarijn het stuk gronds, het eigendom van Tang-kia-ten. Men begrijpt welke opschudding hierdoor in laatstgenoemd dorp werd teweeggebracht. Maar Shia lachte er om en ging op den dag hiertoe door den waarzegger aangewezen zijn doode begraven, vergezeld van een grooten stoet. De vrouwen van Tang-kia-ten hadden zich vereenigd en trachtten den doortocht van den stoet te verhinderen door op den weg te gaan liggen. Shia

bekreunde zich daar evenwel volstrekt niet om en trok voort. P. Chareyre bevreesd voor eene botsing tusschen de neophieten en de handlangers van Shia had aan de zijnen gelast zich van alle geweld te onthouden. Gelukkig werd hij gehoorzaamd: zoo kon de stoet ongehinderd doortrekken en de oude Shia ter aarde besteld worden met alle eerbewijzen aan zijn rang verschuldigd.

Het volk van Oeang-kia-sse was zoo voorzichtig de namen van de grafsteenen weg te doen en de geschreven titels die het eigendomsrecht van Tang-kia-ten bewezen te verscheuren. De inwoners van laatstgenoemd dorp beklagden zich luid over deze manier van handelen en eischten recht van hunne burens. Deze toonden zich aanvankelijk bereid alles in der minne te schikken maar Shia wilde van niets hooren.

„Waar zijt gij bang voor? voegde hij de goedwilligen toe, ben ik er dan niet meer? wat zou het volk van Tang-kia-ten tegen mij vermogen?... 't is alweer die Europeanen (P. Chareyre) die het opstookt... Welnu! wij zullen zien wat hij kan... laat hen maar komen met twee of met drie, ik zal hun te woord staan... Wat Europeanen! 't zijn schurken, gewetenlooze gauwdieven; ik zal hen recht zetten als ik ze tegen kom, dat beloof ik u!”

En nu diende de moedige Shia nog op den koop toe eene beschuldiging in tegen het volk van Tang-kia-ten namens dat van Oeang-kia-sse.

De paters waren op de hoogte der zaak, maar hadden geen plan tusschenbeide te komen daar de godsdienst eigenlijk er niet bij betrokken was. Doch als van zelf geraakten zij er tusschen. Op zekeren dag bevonden vier hunner zich geheel toevallig te zamen in de woning van P. Chareyre te Tang-kia-ten toen juist dien dag de gerechtsdienaars van wege den mandarijn kwamen om eenige christenen gevangen te nemen. Zij hadden er niet op gerekend de priesters in het dorp te vinden. De aanvoerder van het krijgsvolk kwam uit eigen beweging en in een onderhoud met een hunner werd hem uitgelegd dat de burgers van Tang-kia-ten wel verre van schuldig integendeel grootelijks verongelijkt waren. Dit vernemende keerden de gerechtsdienaars terug zonder een enkelen gevangene en gingen den mandarijn verslag geven van hun weder-varen.

De bevolking van Oeang-kia-sse stelde nu eene schikking voor en beloofde alle tot dan toe gemaakte onkosten te betalen mits de quaestie bleef rusten; want het liep haar blijkbaar te ver. Die van Tang-kia-ten was daarmee niet tevreden en de mandarijn, nu beter ingelicht, liet, gelijk zij voorzien hadden, de voornaamsten van Oeang-kia-sse gevangen nemen.

Dit viel den grooten Shia tegen: diep vernederd wilde hij de zaak zelf in handen nemen en zou, zoo dreigde hij, de priesters en christenen weten te vinden. Diensvolgens bracht hij verschillende aanklachten in tegen Tang-kia-ten..... doch het tribunaal van Lan-lin zoowel als dat van Tchang-y-tcheoe verklaarde ze niet ontvankelijk.

Wat nu te beginnen? De toestand werd lastig. Zich tot eene hoogere rechtbank wenden was nutteloos, misschien gevaarlijk en kostbaar in ieder geval, zelfs voor een vermogend man als Shia. Maar van den anderen kant... zou hij, Shia, een man met den rooden knop op de muts, verplicht worden het lijk zijns vaders weder op te graven en ten aanzien van iedereen weer in zijn huis terug te brengen? Dat ware ongehoord.

In die pijnlijke onzekerheid nam de held zijn toevlucht tot de paters, smeevende dat zij als bemiddelaars zouden optreden om hem te redden. Maar het was te laat: de

rechtbank van Tchang-y had de zaak alreeds in behandeling genomen en moest nu doorzetten.

Eenigen tijd later kwam de mandarijn van Tchang-y persoonlijk in het dorp om het betwiste terrein in oogenschouw te nemen. Shia trok hem aan het hoofd van de aanzienlijksten der streek te gemoet en bood hem een luisterrijk gastmaal aan. Aan tafel werd hem in het oor gefluisterd dat hij goed zou doen met de zaak te smoren en dat men zijne hulp zou weten te beloonen. De gevoelige mandarijn werd verteederd en twee of drie dagen later bevonden de gevangenen zich op vrije voeten.

GERECHTSDIENAARS EN SOLDATEN VAN YUN-NAN.

Hiermede namen de inwoners van Tang-kia-ten echter geen gencegen en zij deden zoo hun best dat de grond hun teruggegeven werd, het dorp Oeang-kia-sse eene boete en herstelling geven moest. Wat echter ook had behooren te geschieden, dat Shia zijn vaders lijk moest wegvoeren, gebeurde niet. En zoo bleef de deur voor nieuwe plagerij en nieuwe processen open; Shia zal niet in gebreke blijven daarvan later partij te trekken. (Slot volgt.)

NEDERLANDSCH-OOST-INDIË.

MISSIE OP FLORES.

In de vorige aflevering vermeldde wij den dood van den betreurden pastoor Arn. Zelis. Thans laten wij den brief volgen dien hij kort voor zijn overlijden aan zijne bejaarde moeder schreef en waarin hij zijn wedervaren mededeelt op de missiereis, zijne laatste, helaas! in de bergstreken van Flores.

Op het strand van Wailamoe den 17 Oct 1882.

GELIEFDE MOEDER.

Sinds drie weken woon ik met onzen prins Lorenzo in

een paleis van vier passen diep en zes passen front. Vijftien passen ter rechter klotst de zee, links van ons hutje staat mijn kapel van twee passen breed en vier lang, die wij in één uur tijds hebben opgeslagen. Zij is gebouwd uit

acht paaltjes, waarop een paar dwarshouten om een mat vast te houden, die het dak vormt.

Behalve aan den zeekant ben ik geheel door bosch omgeven, waarin honderden apen en kakatoe's zich vermaken.

MILITAIRE MANDARIJN VAN YUN-NAN.

Mijn reiszak dient tot lessenaar, als ik nog wat slechter schrijf dan gewoonlijk moet het u niet verwonderen. Dikwijls heb ik aan U en de geheele familie gedacht, en menigmaal wenschte ik, dat U eens even kondt zien hoe

wij hier gehuisvest zijn en hoe wij hier leven. Mij gaat het goed; ik hoop dat het met U ook zoo is, laten wij in het gebed elkander toch niet vergeten. Ik schrijf eenige zaken over, die ik in mijn dagboek heb opgeteekend.

De kampong Wailamoe is tien minuten van hier een weinig ten Zuid Oosten van Poeloe Babi of varkenseland op den weg van Larantoea naar Maumerie, op de noordkust van Flores gelegen. Ik vertrok Donderdag den 28 September uit Larantoea, de wind was ons de twee eerste dagen ongunstig, en de prauw was te groot om met roeien vooruit te komen. Zaterdag morgen kwam een flinke bries uit het Oosten opzetten, wij gingen goed vooruit; een oogenblik had ik er spijt van toen ons een groot hert kwam voorbij zwemen, dat het bergvolk achterna had gezeten, de jongens wilden aanstonds in zee maar dat ging nu niet. Even te voren was een man uit mijn verjaagde gemeente ons tegen gekomen, hij was aan het visschen, zat in in een beroq (d. i. uitgeholden boomstam) hij had ook in zee een hert gevangen, gaf er ons een stukje van, en ik gaf er hem wat *betel* voor in de plaats. Om vijf uren Zaterdag namiddag waren we, waar we zijn moesten. De zon is sinds een tijdje onder, het wordt donker en het gas is hier nog niet aangelegd. Ik zeg u wel te rusten tot morgen.

19 Oct. Gisteren heb ik niet kunnen schrijven; nauwelijks had ik de h. Mis gelezen of er waren reeds zieken om medicijn, de eerste bracht mij een kip en de anderen een klein zakje rijst en eieren. Ik gaf er hun een mes of wat glaskraaltjes voor in de plaats. Het was of ik volslagen dokter was, dat duurde tot twee uren, zoodat ik eerst om half drie kon eten. Mijn geneesmiddelen bestonden uit wat chinine, castor olie, wormkruid, zalf en een homeopatisch apotheekje, en toch kwam er bergvolk van een uur of drie ver om geholpen te worden. Na het eten kwamen er nog wel een kleine honderd berglui. Ook een radja en een kapala, die ik in mijn hutje als logés heb. Ze zitten mij nu te bekijken, schrijven kan hier niemand. Nu weer wat uit het dagboek.

Op 1 Oct. waren al de menschen van Wailamoe in de Mis. Ik blijf beneden aan het strand tot dat de verschillende berghoofden, die geroepen worden mij een bezoek hebben gebracht, dat vereischt mijn positie. In den namiddag kwam een klein kind dat bang voor mij was, zijn vader zei: *eka soô Lèrè Woelan* d. i. Wees niet bang, dat is O. L. Heer. Ik protesteerde er natuurlijk tegen en zei dat ik eenvoudig Toehan Padre was.

Den 2 October ga ik in de vroege met de jongens uit om hout te kappen en hier een kruis op te richten. Wij zijn met drieën, ieder kapt zijn deel. Er zijn veel boschduiven, ik schiet er intusschen een, die ons dezen avond goed zal smaken. De groote lui zouden morgen komen maar jawel; het zijn hier ook inlanders, die altijd tijd genoeg hebben; een hunner gaat morgen visschen, daarom komen ze eerst Woensdag.

Op 4 Oct. Woensdag komt het volkje Gisteren avond is reeds een berghoofd gekomen met vier andere menschen uit dien kampong, zij komen een uur of vier, vijf ver. Ik laat een groote mat buiten leggen om op te slapen, maar de kapala verkiest zich neer te vleien op twee boomstammen die naast elkaar liggen en voor het kruis moeten dienen. Heden zijn nog zes hoofden gekomen, ze zijn samen met

een zestig man. Bij hunne komst namen ze den hoofd-doek af, en kwamen mij de hand kussen; alle hoofden en sommige anderen boden mij een klein zakje met rijst aan. Tegen 10 ure in den morgen begon de vergadering. Ik had natuurlijk de eereplaats, ik zat voor mijn hutje op een stoel, Lorenzo zat aan mijn linkerhand op een kist, de hoofden vóór mij op een plank, de overigen zochten een plaatsje op den grond. Wat had ik niet willen geven voor een photographie van dat volkje?

Hier is maar de een of ander, die maleisch verstaat, Lorenzo diende mij tot tolk. Ik zei hun, na eerst sirih en pinang te hebben rondgedeeld, dat ik eenvoudig gekomen was om hun den weg te wijzen naar den hemel, dat ik de kapala's verzocht om het volk te verzamelen als ik hun kwam leeren en meer niet. Zij hadden eenige moeilijkheden, die gauw waren opgelost; als: dat hun voorouders ook geen christenen waren, dat ze moeite zouden hebben om den Toehan een huis te bouwen, dat ze niet gewoon waren om op zee te varen, denkende dat ze naar Larantoea moesten komen enz. Ik antwoordde hun dat ik niet kwam voor de dooden maar voor de levenden, die nog naar den hemel of naar de hel konden gaan, dat ze geen huis voor mij behoeften te bouwen, daar zou ik zelf wel voor zorgen, dat ze hier op de bergen konden blijven, waar ik hen zou onderwijzen enz. Van God, hemel en hel en andere zaken verstonden ze weinig. Toen liet ik hun platen zien van den hemel en de hel, dat ging er beter in, niemand wilde in het vuur. allen wilden in den hemel komen. Toen begonnen de oude luidjes te zeggen: het is hier een christen land (nota bene waar geen enkele christen woont, vroeger hebben op het strand twaalf christenen gewoond maar zij zijn allen overleden) wij hebben *salah* (schuld) wij moeten ook christen worden. Ik zei hun; dat ze konden blijven tuinen maken en ook feest vieren, dat ik hun alleen dan iets zou zeggen, als ze zonden deden voor God. Een der meest ontwikkelden, Caro van Ojang, die ook maleisch spreekt, vroeg me: maar hoe kunnen wij toch *salah* hebben voor God. Ik noemde hem het 4e, 5e en 7e der geboden Gods op. Hij legde dit in de bergtaal uit, dit verstonden zij, maar ze dachten dat ik hen ook zou straffen; doch toen ik hun zei dat ik hen alleen met woorden zou bestraffen, was het goed. Hierop vroeg ik aan een vijftal ouderlingen waar hun vader was, allen antwoordden, dat hij overleden was. Ik vroeg: waar is thans hun ziel. Dat weten de orang-goe-noeng (bergvolk) niet, zeiden ze. Ik zei hun, dat degenen, die met groote zonden op het geweten sterven naar de hel gaan, maar die als vrienden Gods afsterven in den hemel komen. Lorenzo en Caro van Ojang legden nog eens alles goed uit en het volk was voldaan. Ik zei, dat ik hun in hunne kampongs zou bezoeken. Dat was goed en hiermee was de vergadering zoo wat afgelopen. Nu haalde ik een ei voor den dag, dat ik open schroefde en waarin van onder een klein photographietje zat, de h. Maagd en het goddelijk kindje voorstellende. Het was soms moeilijk

om het plaatje te vinden, maar als ze het dan ook hadden waren ze blij als kinderen.

Een klakè (berghoofd) kon het plaatje niet vinden. Zijn zoontje, een jongen van een jaar of elf, had het aanstonds en riep vol blijdschap attabiang roewa (twee mensen). Padji zag Wadjon met welgevallen ja met trots aan, die man met dat woeste uiterlijk ging er groot op, dat hij zulk een zoon had. 't Is ook een flink kereltje, ik had hem wel mee willen nemen naar onze school, maar dan had ik zijn kleding veranderd, die bestond uit een wit en blauw gestreepte cingel van ruim een hand breedte, die tusschen de beenen doorging en van voren was ingestoken. Intusschen was het half twee geworden, Lorenzo en ik gingen eten, wij hadden veel bekijks. Langzamerhand trokken de berglui voldaan naar boven, nadat de hoofden mij nogmaals de handen hebben gekust.

Op 6 Oct. Vrijdag om 9 uren gingen wij naar boven; ik had vijf jongens bij mij om mijn goed te dragen. De naaste kampong is Kajowain. 't Is een harde toer om boven te komen voor ons, die niet gewend zijn de bergen te bestijgen; wij deden er met hier en daar te rusten ruim anderhalf uur over, ja ik geloof wel twee uren en waren dood moe toen we boven kwamen. Naar het gewoon inlandsch gebruik deelde ik eerst sirih, pinang, kalk en tabak uit, wat zeer welkom was, want er was gebrek aan sirih en daar kan het volk niet buiten. Daarna liet ik hun de catechismusplaten zien maar niemand kon eene goede verklaring geven, derhalve maakten ze niet zooveel indruk op het volk als ik verwacht had. Lorenzo had me gezegd, dat er vijf kindertjes te doopen waren; ik vroeg er eens naar, maar ik kreeg verschillende antwoorden en merkte, dat het volk uit bijgeloovige vrees de kinderen niet op den berg wilde laten doopen; ik had dit gevreesd, want het zou de bekeering van het bergvolk zeer bemoeilijken indien allen aan het strand moesten gedoopt worden.

7 Oct. Om 5 uren in den morgen 24o Celsius. Na een stukje genuttigd te hebben gingen wij op pad. Het was zeven ure, wij waren met zevenen, een man was achtergebleven, maar ik had er twee voor in de plaats gekregen en ofschoon ik al iets van mijn goed had achtergelaten, was er toch niet te veel volk om mijn goed te dragen. Een der nieuwe jongens met name Clèroe zei me nu ronduit, dat hij zijn kind had willen laten doopen; maar dat de oude lui van Kajoewain niet wilden, dat er op den berg gedoopt werd en onder dezen is er een die vroeger zeer veel invloed had maar nu ziek is, hij staat ook boven de andere hoofden, waar ik naar toeging. Ik zei in Gods naam, en wij gingen voort. Het was warm, het was klimmen, klimmen en slechte weg, ik schoof nu en dan al eens van de rotsblokken af en moest ook mijn handen hier en daar als voeten gebruiken, want mijn schoenen werden glad. De inlanders met hun bloote voeten liepen gemakkelijker. Eindelijk daalden wij weer maar de weg was er niet beter om; gedeeltelijk ging het door

het bosch, waar Clèroe met het kapmes in de hand ons een weg baande, gedeeltelijk door een drooge rivier vol rotsblokken, hier zou een paard onmogelijk vooruit kunnen. Om negen ure waren wij bij de Nanga gettè of groote rivier, voor dezen tijd van het jaar was er nog al water in. Wij namen een bad dat ons opfrischte en trokken verder op Koli aan. Het was weer klimmen, klimmen en vrij steil ook. De menschen van Koli hebben hier hun tuinen met veel papaja's er in. Na ongeveer drie kwartier kwamen we in den kampong Koli. Een mooie verrassing, ofschoon ik aan den Klakè (hoofd) gezegd had, dat ik dien dag kwam, was de kampong leeg, slechts ééne enkele vrouw heb ik gezien. Wij rustten wat in de roemah bitjara, waar mijn oog aanstonds op een pomaliseen (heiligen steen) viel, ook lagen er twee groote trommen; wij vroegen een dronk water en ik ging zelf in een tuin een viertal onrijpe papaja's plukken, die wij ons lieten smaken. Toen trokken we verder op Ojang aan. Wij moesten nogmaals een flinken bergrug over en kwamen hoe langer hoe hooger. De zon brandde fel en toen mijn jongens nog weer een berg voor zich zagen, begonnen er een paar te morren over al die vergeefsche moeite enz., ik had hun al gezegd, dat wij dien weg volstrekt niet te vergeefs deden en trachtte hun wat moed in te storten; maar eindelijk wilde ik dat ze elkander niet ontmoedigden en voegde er eenen een hard woord toe, waar hij genoeg aan had.

Na in een tuinhuisje wat te hebben gerust ging het weer berg op. Boven ontmoette ik bekenden; de klakè's Hikon van Ojang en Padji van Koli, die mij aan het strand hun opwachting waren komen maken, kwamen mij te ontmoet, vergezeld van veel volk. Een weinig lager zag ik een groote menigte volks, er was feest, al de menschen der twee genoemde kampongs waren daar ten eten verzocht. Na een paar woorden te zamen gesproken te hebben brachten ze mij ook naar het volk. Met veel genoegen heb ik dat feest bijgewoond. Even voor zonsondergang kwamen wij te Ojang. Dit is een der mooiste kampongs, die ik gezien heb; hij bestaat uit negen huizen, die regelmatig gebouwd een ovaal rond vormen met een groote open plaats in het midden, waarop een larohboom, die hier op de bergen zeldzaam zijn, het middelpunt uitmaakt. Men bracht mij in de roemah bitjara. Ik deelde weer sirih uit en maakte gebruik van het daglicht om de catechismusplaten te laten zien. De plaat der drie Koningen die ook heidenen waren maakte indruk op hen. Terwijl ik hiermede bezig was, kwam ook de Radja van Ukko, dien ik daags te voren had laten verzoeken om mij daar te ontmoeten, zoowel als de klakè van Doenga die ook present was. Ik ging nog wat door met den catechismus tot het licht begon te ontbreken. Zij bekeken de platen met veel genoegen en velen luisterden met aandacht naar den uitleg. Natuurlijk werd er nu en dan eens hard geschreeuwd, hoe zou dat anders kunnen bij ruw heidensch bergvolk, die in hun taal den naam van God

niet eens hebben, maar O. L. Heer Lère Woelan ncemen d. i. zon en maan, maar toch het Opperwezen daarloor verstaan; ik riep hun nu en dan weer eens tot de orde, en dan hielpen er mij eenigen met een stem, alsof zij de stoutmoedigen wilden opeten. Het is waarlijk goed eenvoudig volk. Het was de tweede maal dat er een blanke in hun kampong verscheen, de eerste was de civiele gezaghebber van Larantoeke, ik was de tweede. Voor den eersten waren zij bang. Ze zeiden mij, dat ik hen veel beter behandelde waarvoor ze zeer gevoelig waren; herhaaldelijk kwamen ze hierop terug. Ik zei hun dat ik in eene geheel andere verhouding

met hen stond, dat ik niet wilde, dat de menschen mij vreesden, maar dat ze met vertrouwen bij mij moesten komen, ik wilde immers hun vader worden. Toen het duister werd bracht men damar of kaais, die uit een stokje, bestreken met vet van ricinusboontjes vermengd met katoen bestond; toen deze was opgebrand, regen ze eenvoudig de geheele boontjes aan een grasspier en staken die aan. Ze gaven een groote heldere vlam en brandden regelmatig voort. Caro bood mij een glas of liever een kopje mokè aan, d. i. het sap dat uit de bloesem van den gemoetiboom loopt als die wordt afgesneden. De drank was zeer aangenaam, zoet maar sterk

BEGRAFENIS VAN EEN MARTELAAR IN YUN-NAN.

en verwarmend, voor den smaak vergelijk ik hem bij besten appelwijn. De Radja gaf te kennen dat hij een kopje uit mijn hand wilde ontvangen, ik gaf het hem over en stak hem tevens een paar zwarte knopjes in de ooren, die te zamen misschien de waarde van een dubbeltje hadden. De Koning ging er trotsch op. Nadat ik wat gegeten had trokken de luidjes heen en gingen ook wat gebruiken. Eenigen bleven mij gezelschap houden en de anderen kwamen later ook weer terug. Het werd reeds laat, ik was moe, en zei dat ik wat wilde rusten. Ik zette mijn reiszakken op zij, waarvan er een op een steen te recht kwam; aanstonds kwam er een man

en zei dat dat pomali was, hij verzocht een jongen dien reiszak er naast te zetten. Mijn matje werd uitgespreid en ik vleide mij daarop neer en wel zoo dat ik nu met mijn voeten op of tegen den steen aan lag. Eerst echter had ik met mijn jongens naar gewoonte het rozenhoedje gebeden waarbij de heidenen zeer stil waren en daarna wat uitleg kregen waarom wij eigenlijk bidden. Dat vonden ze zooals het behoort.

8 October, Zondag. Toen het volk bijeen was, liet ik hun weer mijn platen zien; ze begrepen nu al een beetje meer er van, er was ook meer leven, want degene die er

iets van had onthouden zei het aan de anderen. Daarna leerde ik de kinderen in de bergtaal het kruisteeken maken, verscheidene volwassenen maakten het meê. Ook de radja, een man van ongeveer 50 jaar, moest er aan gelooven. Ik

nam zijn rechterhand en zei hem, als ik bij U te Ukko kom, dan leer ik de menschen aldus en meteen maakte ik met zijn hand het kruis, naderhand heeft hij zelf het nog dikwijls herhaald. Nu kwam er spraak van kinderen

BURGERLIJK MANDARIJN VAN YUN-NAN.

te doopen. Ik vroeg den radja of hij er iets tegen had, dat er op de bergen werd gedoopt, na hem eerst gezegd te hebben dat dit overal kan geschieden, want zij zijn bang dat dit op heidensch grondgebied niet mag: hij zei dat hij

er niets op tegen had. Ik deed dit de anderen opmerken en zei dat ze niets te vreezen hadden, dat de groote radja van Larantoeke het ook wilde. Nu brachten ze mij vier kleine kindertjes en twee jongens van 13 of 14 jaar. De

eersten doopte ik, maar ik zei hun, dat ik de laatsten later eerst zou leeren. Dit waren nu de eerste heidenen die in deze streek werden gedoopt, waar het Evangelie nog nooit was verkondigd. Ik dankte God dat het zoo was gegaan. Naderhand ben ik in geen een kampong geweest, waar ze niet een paar kinderen hebben laten doopen. Tot van daag 21 October heb ik hier 23 kleintjes gedoopt. Het is een mooi vooruitzicht; als zich een priester hier kan vestigen, dan geloof ik dat het volk christen wordt. Nu eindig ik. Bid s. v. p. wat voor mij en voor mijn schaapjes. De taal is een groote moeilijkheid en de bergen ook, vooral omdat ik geen paard kan gebruiken.

Uw liefhebbende zoon Arnold.

NEDERLANDSCH-OOST-INDIË.

MISSIE OP TIMOR.

Dit eiland, waarop onlangs een nieuwe missiepost is gevestigd, behoort voor het grootste gedeelte aan Nederland; de kleinere, oostelijke en meer vruchtbare helft staat onder het beheer van Portugal en vormt het eenig overblijfsel der vroeger zoo uitgebreide Portugeesche macht in den Indischen archipel. Dit laatste draagt den naam van Timor-Dilly (Dielly, Delli, Dilil) ter onderscheiding van het Nederlandsch gedeelte dat Timor-Koepang genoemd wordt.

Timor is het grootste der Kleine-Soenda-eilanden en heeft eene oppervlakte van 613 vierkante mijlen, waarvan 352 vk. mijlen tot het Nederlandsch gebied behooren. Zijn grootste lengte bedraagt omstreeks 85, de grootste breedte bijna 20 uren; het wordt aan de noordzijde bespoeld door de Banda-zee, aan de drie andere zijden door een deel van den Indischen oceaan, meer bijzonder bekend onder den naam van Timor-zee. De naam Timor, Oosten, is vermoedelijk afkomstig uit den tijd toen de Maleische zeevaarders nog geen verder oostwaarts gelegen landen kenden.

Over zijn geheele lengte wordt het doorsneden door een gebergte, welks vertakkingen schier overal tot het strand reiken, en nergens, althans in het Nederl. gedeelte — de Allas op Portugeesch gebied is 11.500 voet hoog — hooger dan 6000 voet stijgen. De rivieren, die uit het hooger binnenland met sterk verval bijna recht naar zee stroomen en bij sterke regens plotseling aanzwellen, verliezen meendeels in de Oost-moeson haar water en zijn enkel voor kleine schepen bevaarbaar.

De gesteldheid van lucht en grond heeft op Timor veel eigenaardigs, en wijkt af van hetgeen men elders in den Indischen archipel waarneemt, terwijl zij meer overeenkomst vertoont met Nieuw-Holland. De twee jaargetijden, die men hier evenals op Java onderscheidt, zijn veel scherper aan elkander overgesteld. Gedurende den Oost-moeson, van Mei tot October, valt er zelden een druppel regen, de bodem is als verzengd, de middagzon verspreidt eene ondragelijke warmte, die in de schaduw van 94o tot 96o Fahr. stijgt

en met vurig verlangen ziet de Timorees de maand November te gemoet die hem verkwikking belooft aan te brengen. Als bij tooverslag verandert alles bij een weinig regen: binnen eenige dagen is de grond getooid met een donkergroen grastapijt, bestrooid met veelkleurige bloemen; zelfs de kale bergwanden worden met geurige kruiden bekleed. Doch ook de weldadige West-moeson heeft zijn bezwaren, het schijnt althans dat de zware regens en stormvlagen voor den Europeaan soms nog moeilijker te verduren zijn dan de voorafgaande warmte en droogte.

De rijkdom van den Timoreeschen aardbodem is nog maar voor een klein gedeelte bekend; het is intusschen gebleken dat hij vele metalen bevat, inzonderheid koper. Van vulkanische uitbarstingen vindt men er bijna geen sporen en voortbrengselen van vulkanischen aard zijn er zeer zeldzaam; in 1850 evenwel joeg eene uitbarsting van den Iloenbano den inwoners van het Nederlandsch gedeelte groote ontsteltenis aan; doch eene herhaling van dit natuurverschijnsel vinden wij niet meer vermeld.

Maïs of djagong is het voornaamste der Timoreesche veldgewassen; van den rijstbouw, dit hoofdvoortbrengsel in Indië, wordt weinig werk gemaakt, niet zoozeer wegens watergebrek maar vooral omdat de omslachtigheid dier kultuur niet in den smaak valt van dit woelig en oorlogszuchtig volk, dat liever de *klewang* hanteert dan den *patjol*. Wat er aan rijst gewonnen wordt behoort nog voornamelijk tot de roode soorten, witte rijst leveren alleen de bergstreken en dan nog in geringe hoeveelheid. Uit verschillende mededeelingen betreffende dit eiland moet men opmaken dat de grond volstrekt niet ondankbaar is en dat eene meer vrede-lievende en arbeidzame bevolking uit het verbouwen van koffie, thee, tabak, indigo, suiker, kaneel, op grooter schaal en door het aankweeken zelfs van Europeesche groenten en aardvruchten, in het gebergte vooral, zich groote welvaart kon verzekeren.

De bosschen hebben in verscheidene streken van het eiland de plaats moeten ruimen voor maïs-tuinen, doch men vindt er eene groote menigte van palmsoorten, zeer vele kajoe-poetihboomen, terwijl het geurige sandelhout eene eerste plaats onder de boschvoortbrengselen inneemt.

De Fauna van Timor is arm in vergelijking van die der westelijke Soenda-eilanden en komt meer met die van Nieuw-Holland en de Molukken overeen, zelfs apen vindt men er niet veel. Grotere verscheidenheid vertoont zich in de vogelen, waaronder de familiën der hoenders, duiven, papegaaien, ijsvogels, zwaluwen, spreeuwen en andere in vele soorten voorkomen. Zwemvogels en insectenetende vogels zijn schaarsch. De menigvuldige grotten, die de kalk-formatie van het eiland aanbiedt, geven aan de salanganen overvloedige gelegenheid om hunne eetbare nesten op te hangen. Gelijk onder de schadelijke insecten de termieten of witte mieren zoo nemen onder de nuttige de bijen de eerste plaats in en met het sandelhout was bijenwas van ouds het voornaamste handelsartikel dat Timor opleverde. Voor veeteelt schijnt het eiland

bijzonder geschikt te zijn. Karbouwen, geiten, schapen, varkens en uitmuntende paarden vindt men er in overvloed. Eenigen karbouwen worden voor den landbouw, de meeste tot voeding of voor den ruilhandel met de kustvaarders gebruikt. De wol der schapen is te kort om de moeite van het scheren te beloonen. Runderen zijn schaarsch ofschoon zij goed voorttellen.

Wat het bevolkingscijfer betreft kan men, naar zorgvuldige berekening, 300.000 opgeven. Behalve de Europeanen en eenige Oostersche vreemdelingen bevat het eiland drie hoofdstammen: de Koepangeezen, de Beloneezen en de Timoreezen, die allen waarschijnlijk behooren tot het ras der Dajaks van Borneo en der Alfoeren van de Molukken: althans dit valt af te leiden uit hunne overeenkomst in lichaamsbouw, gelaats-trekken, begrippen en gebruiken met de genoemde volken. Een eigen letterschrift hebben de Timoreezen niet; hunne wetten en instellingen berusten alleen op gewoonte en de historische overleveringen zijn bewaard in het geheugen.

Hunne vorsten, met uitzondering dergenen die den titel van Liorai voeren, worden Radja's genaamd, onder wie de distrikthoofden of Fettors staan. De bevolking is verdeeld in drie standen: adellijken, vrije burgers en slaven en uit eerstgenoemden stand worden de vorsten en Fettors gekozen.

Wat den godsdienst betreft zijn de bewoners van Timor heidenen en hebben zij dezelfde begrippen als de Dajaks, Bataks en Alfoeren. In het Portugeesch gedeelte heeft de katholieke leer reeds verscheidene aanhangers gewonnen en indien het den goeden God behaagt de beginnende missie in het aangewezen gedeelte van Nederlandsch gebied en de ijverige pogingen van pastoor Kraayvanger te zegenen zal ook hier de duisternis des ongeloofs voor het licht der waarheid moeten wijken.

Aan een schrijven van den genoemden oprichter der missie, die zich te Atapoepoe gevestigd heeft, ontleenen wij het volgende:

..... Aan boord van de „Sumbawa” richtte ik mij naar Middel-Timor waar ik eerst nog eene dienstreis wilde doen tot regeling van zaken, die onze vestiging te Atapoepoe moest voorafgaan. Dit plan was mij blijkbaar van den Hemel ingegeven, want indien ik mij eerst naar Larantoeke be-geven had ware de gelegenheid ontsnapt om te Atapoepoe een flink huis te koopen, het eenige steenen huis dat daar is, hetwelk dan in de handen van een Chinees zou over-gegaan zijn. Reeds lang had ik er het oog op maar dit was niet genoeg zoolang de zaken niet tot eindbeslissing gekomen waren en ik geene vrijheid had dit huis te koopen voor de bedongen som van f 2500. Deze vergunning bracht ik van Java mede. Te Atapoepoe aankomende vernam ik tot mijn verbazing, dat het huis reeds verkocht was; wat evenwel gelukkig onwaar bleek. Wel had de kooplustige Chinees er reeds 2000 gl. op geboden, maar de eigenaar, die mij eigenlijk zijn woord verpand had, wilde zich nog bedenken. Zoo doende bleef het recht aan mij, en werd ik eigenaar voor de som van 2325 gl. 't Huis werd door den Chinees nog pas 6 jaren bewoond, en is dus zoo goed

als nieuw; 't heeft hem zelven ongeveer 4000 gl. gekost, en het bouwen daarvan alsmede andere minder verstandige affaires brachten den man in omstandigheden, die hem nood-zaakten zijn toeltje te verkoopen, zijn heil elders te gaan zoeken en zich voortaan met eene kleinere woning te be-helpen. Zoo gaat het in de wereld: des eenen nood des anderen brood! Ik had nog een geluk. Voor de geringe som van 275 gl. kocht ik een voormalig Gouvernements-gebouw, dat uitstekend geschikt is om tot kerk te worden ingericht.

Na afgedane zaken stoomde ik verder met de „Sumbawa” door naar Timor-Dilly, ten einde een bezoek te brengen aan de Portugeesche pastoors, en te zien of ik daar nog eenige nuttige wenken zou kunnen opdoen, met het oog op hun werkkring onder de inlanders, taal, actueele toestanden, voormalige tijden enz. De ontvangst te Dilly was meer dan hartelijk, ze was broederlijk. Die drie pastoors zijn ijverige priesters, die te zamen in gemeenschap leven als waren ze religieuzen. De overste is nog jong, maar een flink man en vol geestkracht; de-zelfde die zich een paar jaar geleden niet liet vinden, om een radja van de bergen den eed af te nemen onder voorwaarden door den Gouverneur, een vrijmetselaar uit Portugal, gesteld; voor welke weigering de brave man op last van dezen Gouverneur, in de gevangenis kwam. Ik mocht over mijn bezoek zeer tevreden zijn, vooral in 't belang der Beloneesche taal, waarin een der Eerw. Heeren vrij goed ervaren was. Voor de geschiedenis ech-ter liep ik hier niets op. Wat er vroeger te Dilly was, moet, naar men zegt, bij een brand ongelukkigerwijze door de vlammen zijn verteerd, waaronder ook doop- en trouwregisters. In Macan zou, dachten zij, nog al wat te vinden zijn, en beloofden ook daar eens naar te zullen vernemen. Intusschen 't staat in Dilly zóó met de zaken geschapen, dat er stof genoeg is om aan het tegenwoor-dige de handen vol te hebben. Te Atapoepoe terugge-keerd, zette ik van daar mijne dienstreis voort naar Fialarang op de bergen. Daar was alles in goede orde, en de menschen waren recht blijde, mij in levenden lijve terug te zien, en vertelden dat van de 201 kinderen die ik 't voorgaande jaar gedoopt had, er geen enkel was gestorven; allen waren springlevend en gezond. Ik had voor die kleine kudde elken dag trouw gebeden en mocht dus ook O. L. H. wel hartelijk danken, dat onder 's Hemels besten zegen al deze schaapjes zoo goed bij elkaar waren gebleven. Wij zeggen wel, als er zoo'n kleintje komt te sterven: „Konstantijntje, zalig kindje, Engeltje van 't He-melrijk!—Maar daar is men 't op de bergen niet meê eens; men houdt daar liever wat men heeft: en bij eenige sterfgevallen zou men al licht de oorzaak in het doopsel gezocht hebben. De proef is nu gedaan; en voor uitleg-gingen van dien aard is dus voor het vervolg geen gevaar meer. Die het dichtst bij woonden kwamen mij aanstonds opzoeken, en de kleinen brachten een kip voor mij mede en wat eieren. Slechts een paar dagen kon ik op de

bergen blijven: ze vonden dat kort, en ik vond het ook zoo; maar daar was niet aan te doen, ik moest naar Larantoea terug. Overigens was het voorname doel van mijn komst hierin gelegen, de bevolking aan te kondigen, dat het nu met de zaak ernst ging worden, en we ons definitief onder hen gingen vestigen: dat er dus spoedig de noodige maatregelen moesten genomen worden en vooral palen gekapt en bijeen gebracht voor het bouwen van een goed huis, en daarna voor kerk, school enz. De machtige fettor Serang, wien ik van wege Monseigneur een mooien grooten zilver- vergulde medaillon medebracht, was wonder in zijn schik, en nam van alles nota met de hem eigene belangstelling en vaderlijken ernst. Serang staat voor de uitvoering, en 't is hem toevertrouwd.

Nu doe ik op eens een grooten sprong, een sprong over bergen en dalen en zeeën heen—van Fialarang naar Larantoea — Larantoea! zalig oord, wat was ik blij u weer terug te zien, na eene afwezigheid van ruim vijf maanden! Op den 4 Dec. '82 ging ik op reis, zwak, uitgeput en onder de aandoeningen van een levertje dat volstrekt niet in den haak was, en op den 15 Mei bracht mij de kruisboot wederom te Larantoea aan wal.

Het plan van vertrek naar Midden-Timor was zóó gemaakt, dat we nog circa twee maanden hadden om 't een en ander te regelen, en wat noodig was voor reis en vestiging klaar te maken. Bij mijne zorgen vond ik gelukkig veel hulp bij de goede zusters. Deze stonden ons in alles bij, en dat met eene belangstelling, met eene offervaardigheid, boven allen lof. Op den 29 Juli kwam de Sumbawa voor Larantoea ten anker, en dien zelfden dag ging ik met Br. Vermeulen aan boord, gevolgd door zeven jongelui van Larantoea, tot voorloopige assistentie, twee geiten, twee honden en ééne poes; plus kisten en koffers, stoelen, tafels, ledikanten enz. enz. 't was een heele herrie; en de transportkosten zouden natuurlijk niet gering zijn. Men had berekend, dat ik blij mocht zijn, als ik er met 500 gld. afkwam. Een Chinees die met zijn zeilschip Larantoea passeerde vroeg 600 gld. Maar al weer een geluk! Door de edelmoedige behandeling van den kapitein, bracht mij de Sumbawa te Atapoepoe voor anker voor de som van f 250.80. Wat ik in mijn schik was! Ik lachte de rekenmeesters van Larantoea uit en den zeilenden Chinees er bij, en dacht, dat zijn er 250 gl. afgestreken, die zullen mij van pas komen.

Over de ontscheping, installatie enz. spring ik maar heen, evenals over de reis zelve en ons oponthoud te Koepang waar het van wege den Resident aan bewijzen van achting en vriendschap niet ontbrak. Te Atapoepoe moesten al onze goederen een half uur ver gedragen worden, en wat dit zeggen wil, kan u afleiden uit de omstandigheid, dat er eenige dagen meê heengingen om alles in onze woning behoorlijk onder dak te krijgen. Vreemde dingen, 't is zoo! Maar wij zijn in Indië en dan nog wel op Timor!

Ons huis ligt in de Chineesche kamp, niet ver van den pentjaran d. i. waterval, met frisch en heerlijk water.

't Gebouw is niet groot, maar solied, net, frisch; en wat zoo veel zegt in deze streken, we hebben een planken zolder boven het hoofd, en een flinken, harden, mooien vloer onder de voeten. Te Larantoea zou men er van watertanden! Bij de inzegening heb ik dan ook gemeend, aan deze stille, lieve woning den naam te moeten geven van Nazareth. Ik schrijf dus van uit den huize Nazareth! Moge dit Nazareth van Timor het lieve Nazareth van Galilea zooveel mogelijk nabijkomen! Wat mijn gezondheid betreft moet ik den goeden God innig dankbaar zijn: Sedert ik van Java terug ben, ging ik merkkelijk vooruit, en gaat 't me beter, dan ik had kunnen en mogen verwachten.

Atapoepoe is een aardig plaatsje, eene vallei. O. Z. W. door de bergen, en N. door de zee ingesloten. Men heeft vaak gezegd dat Atapoepoe een ongezonde plaats is, maar de bewijzen ontbreken. Voor eenige jaren lag hier eene bezetting: zoowel officieren als minderen vonden het in die vallei erg stil, vervelend, niet uit te houden, doodend enz. en thans heeft de regeering besloten de bezetting op te breken. Atapoepoe, althans de Chineesche kamp waar wij wonen, is zeker zoo gezond als Larantoea, en zelfs komt het mij voor dat het er frisscher is en minder heet.

Wij hebben de binnengaanderij van ons huis voorloopig ingericht tot kapel. Een flink staand scherm sluit tot dat doel een gedeelte van de gaanderij af, voor de dagen van de week: 's Zondags wordt het scherm weggenomen en de geheele ruimte beschikbaar gesteld voor de gemeente. De christenen, hier nog niet zeer talrijk, komen 's Zondags ochtends goed op: zelfs de fettor van Djenillo (een groot man: hij bestuurt het rijk in naam der koningin) is altoos bij tijds present, aan het hoofd van eenige mannen, vrouwen en kinderen; en toch moeten zij een afstand van ruim $\frac{3}{4}$ uurs afleggen. We zijn ook zoo gelukkig een, wel niet groot maar toch net en lief altaartje in onze kapel te hebben, waar we zoo spoedig en zoo kosteloos meê klaar kwamen. En hoe ging dat in zijn werk? Te Semarang had ik bij de Zusters een oud harmonium gekregen, dat in orde werd gebracht door zekeren W., smid van ambacht, maar mechanicus tevens en kunstenaar op elk gebied. De man werkte er dag en nacht aan, besteedde er zelfs een Zondag aan, met verzuim van de h. Mis (want dacht hij: 't is immers voor de kerk) en het orgel kwam klaar, zoo het heette. De man was echter ziek van vermoeienis. Het orgel was vóór mij te Larantoea aangekomen. Maar och arme! Hoe zag 't er uit, toen het uit zijn planken en zinken omhulsel te voorschijn kwam! Treurig, treurig! 't Was niet meer te gebruiken! Ik hoopte nog met Br. Vermeulen te redden wat te redden was; maar ja wel: de witte mieren hadden juist 's nachts de vernieling voltooid. Er was nu niets meer aan te doen dan te sloopen en van de kast de kapel van Atapoepoe te verrijken met een mahoniehouten altaar, dat klinkt als een klok.

We zijn dezer dagen begonnen met onze nieuwe kapel,

welke misschien groot genoeg zal worden om den naam van kerk, of althans van kerkje te dragen. Ik hoop dat we vóór den regentijd er zóóverre meê klaar zullen zijn, dat ze althans behoorlijk onder dak is. Wat het hoofdmateriaal voor deze kapel zijn zal, schreef ik reeds; en dat het een mooi gebouwtje zal worden, laat zich voorzien, en dat wel zonder veel te kosten. We zijn in deze kapel-aangelegenheid ook al zeer gelukkig geweest. Wij hadden namelijk naast ons een Chineesch buurman, wiens vrouw krankzinnig werd, en wel in hooge mate; eene herhaling van de kwaal, waaraan ze reeds vroeger leed. Daarbij kwam nog dat zij verscheidene kinderen hadden, allen meisjes; reden te meer waarom die Chinees, vooral met het oog op de toekomstige school, geen gewenschte nabuur was. Met behulp van den kapitein kocht ik het huis voor 200 gld, hoewel de eigenaar eerst 800 gld. gevraagd had. De man ontruimde het; en dienzelfden dag nog werd met afbreken een begin gemaakt. 't Is een mooi terrein en zoo gunstig gelegen als maar wenschelijk is. Daar zal binnen kort, onder Gods besten zegen, ons kerkje verrijzen, toegewijd aan het h. Hart van Jesus en den h. Ignatius. Nu zit mij nog een andere Chinees een beetje in den weg, niet om vrouw of kinderen, want de man is niet getrouwd; maar omdat zijn erf vlak achter het onze ligt, en ik dat terrein noodig heb voor het schoolgebouw. De kapitein zegt, dat hij 300 gld. vraagt; maar daar zal wel wat afkunnen. Om hem aan te moedigen heb ik hem 100 gld. geboden. Wij zullen zien; doch ik laat het niet gemakkelijk schieten. Met dat erf wordt het onze zóó compleet, dat er niets meer aan ontbreekt: ruim, vrij, vroolijk, alles bij elkaar, en dan nog plaats voor een aardig tuintje waar we groenten en vruchten kunnen hebben voor dagelijksch gebruik.

De Chineezzen, die hier eene bevolking uitmaken van circa 300 zielen, zijn ons zeer genegen, wijl wij rustige menschen zijn, niemand kwaad doen, en meer nog, wijl we eene school gaan oprichten. De Chinees van Atapoepoe is handelaar van 't hoofd tot de voeten en begrijpt zeer goed, dat behoorlijk onderwijs het middel is tot bevordering zijner belangen. 't Is waarlijk een volk met geestkracht; ijverig en werkzaam in hooge mate, en ook voor goede indrukken volstrekt niet onvatbaar. Ik heb er leeren kennen onder de oudsten en voornaamsten, die op mij den indruk maken van goede en rechtschapen lieden. Sedert geruimen tijd is er te Atapoepoe niets wat op een school gelijkt: behalve eenige weinige jongens van de meest bemiddelden die naar Koepang of ook zelfs naar China worden gezonden, blijven de overigen, zoo jongens als meisjes, zonder onderwijs, terwijl die kinderen, langs den goeden weg geleid, zooveel beloven voor de toekomst. Ik heb dan ook de innigste overtuiging dat wij met Gods hulp, door middel van een goede school, deze kudde langzamerhand tot de onze kunnen maken. Reeds meermalen hebben de voornaamste Chineezzen gelegenheid gezocht om mij te spreken en betreffende de aangelegenheid van school en onderwijs te polsen. 't Spreekt echter van zelf dat men, vooral in den beginne, zeer voor-

zichtig moet te werk gaan; te veel ijver en voortvarendeheid zou der goede zaak schadelijk zijn. Ik sprak daarom over het onderwijs meer in 't algemeen, afgezien van deze of gene kinderen, en trachtte hun aan 't verstand te brengen dat wij niet als schoolmeesters te Atapoepoe kwamen; dat bij ons de godsdienst op den voorgrond staat, volgens welken godsdienst wij aan de kinderen wel nuttige kundigheden leeren, maar op de eerste plaats onze zaak maken van hunne harten, opdat ze God vreezen, vader en moeder eerbiedigen en liefhebben; aan een ieder het zijne laten behouden en geven wat hem toekomt; geen slechte dingen doen; niet liegen enz. Dat beviel de heeren zeer goed; maar 't was voor mij de tijd nog niet om de vraag te stellen of zij, om hunne kinderen door ons te laten onderwijzen, er toe zouden overgaan ze te laten doopen. Wij beginnen onze school met de inlandsche kinderen die reeds christen zijn, waarvoor ik ter assistentie een gewezen schooljongen van Larantoea heb meegenomen. De Chineezzen kunnen dan intusschen nadenken, ons van nabij in ons doen en laten beschouwen, en zien tot welke uitkomsten onze werkzaamheden leiden. Ik twijfel er volstrekt niet aan of langs dezen weg zullen de zaken tot een goed einde komen: vooral indien mijn wensch vervuld wordt met betrekking tot het onderricht der meisjes; namelijk dat er spoedig Zusters komen.

Hoogstwaarschijnlijk zullen wij tegen het einde van den regentijd, d. i. circa Mei aanstaande, te Atapoepoe voor zoo verre klaar zijn, dat wij dan te Fialarang op de bergen, waar onze voornaamste werkkring zijn zal, kunnen beginnen. Daar moet een flink woonhuis gebouwd worden, waarvoor men reeds bezig is de palen te kappen, volgen kerk, school enz. Tegen dien tijd zal dus voor Midden-Timor (Atapoepoe-Djenillo-Fialarang....) vermeerdering van personeel zeer wenschelijk zijn: want middelerwijl op de bergen een aanvang wordt gemaakt, moet te Atapoepoe-Djenillo het reeds begonnen werk worden voortgezet. Daar is inderdaad veel te doen; en 't zou zeker zeer te betreuren zijn, indien van onzen kant arbeid en offervardigheid niet in evenredigheid zouden zijn met de goede vooruitzichten en de gunstige stemming der menschen.

Herhaaldelijk kwam ik er in mijne voorgaande brieven op terug, dat er om met vrucht op de bergen van Midden-Timor te kunnen werken, ook en wel op de eerste plaats eene statie zou moeten worden opgericht aan het strand, en wel te Atapoepoe, 't middelpunt van het rijk Djenillo. Deze statie bestaat nu, God zij dank, feitelijk: rest derhalve het oprichten van de statie op de bergen, en wel te Lahoeroes in het rijk Fialarang. Deze plaats, nagenoeg het middelpunt van heel het rijk, werd mij door don Korneil Bot d. i. Grooten Koning, op mijn verzoek, bereidwillig voor dat doel afgestaan. 't Is daar een mooi terrein, waterrijk en vruchtbaar. Ook in vroegere tijden schijnt Lahoeroes het lievelingsoord geweest te zijn voor de Portugeezen, als zij in Fialarang verbleven. De bron, die er ontspringt is de schoonste en de rijkste die ik in

Indië gezien heb, met eene bewonderenswaardige hoeveelheid water heel het jaar door, dat men leiden kan waarheen men wil. 't Spreekt dus van zelf dat hier een werkzaam broeder-tuinman uitstekend op zijn plaats zou zijn. Met de nodige kennissen uitgerust op dat gebied, zou hij te Lahoeroes wonderen doen. De Groote Koning zelf zeide mij: Heer, daar kunt gij alles aanplanten en verbouwen wat gij verlangt: rijst, djagong, koffij, groenten en vruchten in soorten en boomen zoo veel gij maar wilt.

Een goede broeder-tuinman zou veel kunnen doen in 't belang der missionnarissen zoowel van Lahoeroes als van Atapoepoe: Want beide staties moeten elkaar wederkeerig helpen en de hand reiken. Atapoepoe behoort te zorgen voor Lahoeroes wat betreft brieven en goederenvervoer en leeftocht voor zooverre die van elders moet aangevoerd worden, hetzij van Makassar, Soerabaya, Holland: en op Lahoeroes rust wederkeerig de verplichting om te zorgen voor Atapoepoe, wat betreft rijst, djagong, groenten, vruchten. Zend b. v. Lahoeroes zijn paarden naar beneden om den voorraad van Atapoepoe te plunderen, eens of tweemaal in de maand, dan moeten die trouwe dieren beleefdheidshalve altoos zorgen een behoorlijken voorraad van voornoemde artikelen mede te brengen. Maar daarom zou het goed zijn, dat zoo 'n tuinman wat kennis van paarden heeft, en niet als een kleermaker in het zadel zit: ook ware het wenschelijk dat hij wat kennis had van den veestapel; want te Lahoeroes is alle gelegenheid voor eene mooie kudde koeien, karbouwen, geiten; voor varkens, kippen, eenden en wat al niet meer. Al die dieren hebben den kost voor 't eten; alleen is 't noodig om er een waakzaam oog over te houden in de richting van het mijn en het dijn. Paarden had ik daar reeds vier stuks, die er door Atok verzorgd worden. Juist een maand geleden kwam mij de goede, trouwe Atok vertellen, dat er een kleintje was bijgekomen, en eerstdaags verwacht ik hem terug met een dergelijke tijding. Dat zijn dan al 4 grooten en 2 kleintjes, die mettertijd ook groot worden; en die met haar allen komen te staan op de som van 93 gulden en 2 hoofddoeken: kolossale uitgaven! In Holland koopt men er hoogstens een veulen voor! Maar dit aantal paarden is dan ook voor den dienst tusschen Lahoeroes en Atapoepoe in verre na nog niet voldoende; 't zal wel langzaam aan op een 15 à 20 stuks moeten komen. Ook zou het nog zoo kwaad niet zijn den Timoreezen een voorbeeld te geven, hoe zij mooie paarden kunnen aankopen en voor goede prijzen uitvoeren naar Java. Doch ik dwaalde ongemerkt af van den broeder-tuinman. Deze zou zich nog op eene andere wijze verdienstelijk maken door namelijk de schoolkinderen te leeren werken. Het bergvolk is niet onbedreven in het aanleggen van tuinen, en het weet ook zeer goed wat daar al zoo in past; maar weiklust ontbreekt. Paarden en karbouwen stelen, vechten en koppensnellen is de affaire welke hun altoos gelegen komt, maar werken in tuinen daar moeten de meesten

niet veel van hebben. Om in dit opzicht verbetering aan te brengen, zal men alweêr met de kinderen moeten beginnen: en zelf zien zij zeer goed in, dat het algemeen welzijn op die wijze grootelijks kan en zal bevorderd worden.

Eén pater zou in den beginne voldoende zijn om de voorbereidende werkzaamheden te regelen; twee liepen misschien elkaar in den weg. De groote zaak is dan, om als een man van zaken te zorgen voor de noodige behuizing, voor kerk, school enz. Later zullen twee paters de werkzaamheden diervoorge moeten verdeelen, dat één sta voor Lahoeroes, en de ander uitga om de afgelegene kampongs te bezoeken. In de meest verwijderde kampongs zal dan het volk zorgen voor 't bouwen van eene kapel met een kleine woning, waardoor de ijverige missionaris in de gelegenheid is, daar eenige dagen in 't belang en naar eisch der werkzaamheden te verblijven. Eene flinke gezondheid, stevige krachten, zijn hoedanigheden, die op de bergen zeer gewaardeerd worden. Wie op Timor zijn voetjes ontziet om door dik en dun te gaan, is daar niet op zijn plaats, of zal er althans weinig uitvoeren. Ook zal het goed zijn rekening te houden met het klimaat. Overdag is het er heet, maar 's avonds, 's nachts en vooral 's ochtens vroeg koud, en somwijlen in die mate, dat men op zijn Hollandsch bibbert en klappertand en de handen wrijft als een jongen die voor 't eerst op schaatsen staat. Warme kleeven komen dus goed van pas, met wollen'dekens er bij, vooral wanneer men soms onder weg blijft steken en slapen gaat in 't gezelschap van de vriendelijke maan of van de vroolijke sterren, die hoog genoeg zijn, om er niets van te voelen hoe koud gij 't daar hebt tusschen boomen en struiken. 't Is mij overkomen dat ik den ganschen nacht bijkans geen oog dicht deed. Maar tot troost van de belanghebbenden moet ik er bijvoegen, dat ik een exemplaar ben van kouwelijkheid.

Als O. [L. H. de werkzaamheden te Fialarang zegent, dan zal er, geloof ik, spoedig gelegenheid zijn voor uitbreiding in de aangrenzende en naburige rijken, als Lamakoën, waar ook een kampong is van Chineezen, die zeker niet minder dan te Atapoepoe verlangend zijn naar onderwijs voor hunne kinderen: verder Naitiman, Mandee, Beboki, Lidak, Harneno etc. welke landschappen hoogstens 2 dagreizen van het strand d. i. van Atapoepoe gelegen zijn: Lidak en Harneno liggen zelfs nog dicht bij dan Lahoeroes en Fialarang, dat men in een dag bereiken kan. Ons verblijven en werken te Fialarang zal, geloof ik, op zich zelve reeds voldoende zijn om elders onze intrede voor te bereiden; 't zou mij zelfs niet verwonderen indien er spoedig bliken gegeven werden van naïver. Met voorzichtigheid, geduld, opofferende liefde en volharding kan er in Midden-Timor veel goeds tot stand komen. En wat de h. Franc. Xaverius vroeger schreef over de handelaren, die met onbezweken moed voor stoffelijke belangen allerlei moeilijkheden en gevaren trotseerden, kan op Timor eenigermate gelden; en 't zijn de Chineezen met hun ijveren stalen moed, die ons hier den weg toonen en tot voorbeeld

strekken. Men vindt ze overal, en zij maken over 't algemeen goede zaken. En wat in vroegere tijden zoo vaak gebeurde, dat de kooplieden het werk der missionarissen bemoeilijkten, zal geloof ik, hier niet te vreezen zijn, aangezien het juist de Chineezzen zijn, die om het zeerst verlangen, dat wij ons zooveel mogelijk overal onder de inlanders vestigen.

Losse Berichten.

HINDOSTAN. De Eerw. moeder, overste van het klooster *De goede Herder* te Bangalore, verzoekt ons in een schrijven van 29 Aug. 11. onze lezers uit te noodigen tot het offeren eener liefdegift voor de opbouw van een hospitaal voor arme en hulpeloze inlanders. Overtuigd dat deze stichting der christelijke liefde talrijke vruchten van zaligheid belooft voort te brengen, voldoen wij daaraan met ingenomenheid en verklaren ons tevens bereid tot het ontvangen der bijdragen welke onze lezers mochten willen afzonderen.

CENTRAAL-AFRIKA. Betreffende de missionarissen, krijgsgevangenen van den Mahdi, zijn bij de Propaganda berichten van geruststellenden aard ontvangen.

Naar de missie van MESOPOTAMIË zijn vertrokken vijf paters dominicanen: de EE. PP. Dominicus Berré, Reginaldus Bonte, Alphonsus Bigné en Bartholomeus Le Cosnier in gezelschap van de apost. pro-prefect, de ZE. P. Duval.

11 Sept. 11. zijn drie missionarissen en twee liefdezusters vertrokken naar de missie van BENEDEN-EGYPTIE.

Vier missionarissen en twee liefdezusters hebben zich onlangs ingescheept om in de missie van DAHOMEY aan het heil der zielen te werken.

Zes zusterkens der armen zijn onlangs naar de VER. STATEN vertrokken ten einde ook daar de zegeningen der liefdadigheid te verspreiden.

PROPAGANDA. Z. H. heeft op voorstel dezer Congregatie tot bisschop van Covington (Ver. Staten) benoemd Mrg. Maes; tot Armenisch bisschop van Diarbekir Mrg. Jos. Ferakian; tot Armenisch bisschop van Moech Mrg. Giamgian; tot Chaldeeuwisch bisschop van Zaku de E. P. Kaynoya.

HONAN. Mgr. Volonteri meldt uit deze Chineesche missie dat de heidenen zich voor den bijstand, tijdens de overstroming genoten, uiterst dankbaar betoonen en dat hij zelfs veel steun ondervindt van een goedgezinden mandarijn. Eens is het gebeurd dat 600 huisvaders om hunnen dank te betuigen in feestelijken optocht den lof der missionarissen en hun godsdienst zijn komen verkondigen.

CHINA. Een Italiaansch missionaris heeft onlangs, in een brief aan een bisschop van zijn vaderland, het getal katholieken van geheel China begroot op 1,114.000.

ELMINA. In dit gedeelte van West-Afrika arbeiden de missionarissen van het Lyonsche genootschap voor Afrikaansche missiën aan de bekeering der ongeloovigen. Menigeen hunner als ook van de liefdezusters is daar reeds

het slachtoffer geworden van een moordend klimaat. Intusschen deelt P. Galland het troostrijk bericht mede dat onze h. godsdienst er langzaam maar zeker vooruitgaat. Op kerstdag van het vorig jaar is het getal bekeerlingen met een derde vermeerderd en werden zeven kinderen tot de 1ste Communie toegelaten.

TONKIN. Mgr. Puginier meldt in eene depeche van 31 Maart dat P. Tamet, die tot dan toe aan de woede der geloofsvervolgers in Laos ontsnapt was, met zijne catechisten is omgebracht.

PALESTINA. Wij vestigen de aandacht onzer lezers op een feit waaruit blijkt dat de Israelieten, na eeuwen van verspreiding, tegenwoordig ernstig streven naar hereeniging der verstrooide ledematen in het heilig Land. Machtige invloed, zoo schijnt het, drijft hen derwaarts. Eenige jaren geleden waren er nauwelijks joden in dit gewest te vinden, tenzij alleen in Tiberias en Japhet, waar zij altijd gewoond hebben. Jerusalem telde ternauwernood een honderdtal joodsche gezinnen, welker hoofden veeleer gekomen waren om er te sterven dan om er zich te vestigen. Tegenwoordig zijn er te Jerusalem alleen meer dan 50,000 Joden en maken zij twee derden uit van de bevolking. Aanvankelijk vestigden zij zich enkel in het voor hen bestemde kwartier, doch spoedig zetten zij zich ook in dat der christenen en in dat der muzelmannen neder.

Handel is hun hoofdzaak; maar in de omstreken van Jerusalem, Jaffa en Caïpha beginnen zij zich ook aan den akkerbouw te wijden.

De aankomelingen waren meest Bulgaren, Russen of Hongaren gevlucht voor de anti-semitische beweging in die rijken. De Israelieten-bond lokt hen naar Palestina met het doel er een onafhankelijken jodenstaat te vestigen.

Voor het oogenblik sticht de Bond er een aantal scholen.

ZUID-AFRIKA. Aangaande de protestantsche missionarissen in genoemde streek lezen wij in het Duitsche tijdschrift *„Die Kath. Missionen“* een bericht overgenomen uit de *Weserzeitung* van den volgende inhoud: „Uit zeer vertrouwde bronnen blijkt dat de Zuid-Afrikaansche missie, waarvoor het zendelingengenootschap van Hermannsburg de zorg op zich genomen had geheel verloopt. Een der zendelingen, sinds gennemen tijd aan den drank verslaafd, is in dronkenschapswaanzin gestorven. Andere zendelingen vonden dat het zendelingschap in den laatsten tijd, toen de hulpbronnen uit het Duitsche moederland kariger begonnen te vloeien, geen bestaan meer opleverde zooals zij het wenschten en hebben zich daarom als kooplieden gevestigd of een ander bedrijf ter hand genomen. Uit een en ander volgt wel dat het Hermannsburgersstelsel om mannen, die een korten tijd in de kweekschool van Hermannsburg gedruild zijn zonder godgeleerd onderwijs te ontvangen, als zendelingen te doen vertrekken, geene aanbeveling verdient.“

Dewijl deze zaak in het geheel niet meer te verbergen was, zoo lezen wij verder, heeft ook de *Lutherische Pastoral Correspondenz* het volgend feit openbaar gemaakt: zelfs de superintendent der Luthersche Hermannsburgers missie in Afrika, Hohls, de man die als leider der geheele missie is aangesteld, heeft met de missiegelden gespeculeerd en daardoor der missie een verlies berokkend van 20 tot 30.000 marken. Aan den drank verslaafd, naar lichaam en geest bedorven is hij overleden. Een groot getal Hermannsburgers zendelingen in Afrika heeft tijdens den laat-

sten oorlog niet enkel op onregelmatige maar op hoogst onzedelijke wijze koopmanschap gedreven. De bevelhebber van het Engelsche leger, Wolseley, heeft hun verboden terug te keeren, op grond dat zij meer kooplieden waren dan missionarissen. Dr. Harms te Hermansburg, de ziel der Hannoversch-Luthersche vrije kerk en leider dezer Afrikaansche missie, ziet zich genoodzaakt in het *Hermansburger Missionsblatt* klagend deze bekentenis te doen: „In onze missie is veel en zwaar gezondigd, wij betreuren het van harte, en bidden met tranen den Heer vergeving er van. Velen onzer zendelingen hebben meer voor zich zelve gearbeid dan voor den Heer en Zijn heilig zendelingswerk: zijn nalatig geweest, hebben zich onbetamelijk en geldzuchtig gedragen, niet bedenkende hoeveel ons hunne opleiding en hun onderhoud hebben gekost en hoeveel edelmoedige gaven van armen, weduwen en weezen zij door nalatige vervulling van hun zendelingsambt verkwest hebben.”

Zeker moeten de betreurenswaardige misbruiken en het wangedrag der protestantsche zendelingen hoog geloopt zijn, dat zelfs de overheid geen mantel van liefde meer vinden kan om over de wanbedrijven der hunnen te werpen. Tevens moeten wij met de *Kath. Missionen* erkennen dat er, na bovengenoemde mededeelingen, voor Ds Gustav Warneck weinig aanleiding bestond om zooveel drukte te maken toen hij in P. Spillmann's werk *Vom Cap zum Zambesi* deze woorden, uit het dagboek van P. Teroerde z. g. getrokken, aantrof: „M. brengt mij de herinnering te binnen van een bijbelzendeling dezer streek, van wien iemand mij verhaalde dat hij eigenlijk schrijnwerker was, als boer het beste vee van den omtrek bezat, als dokter verbaasd veel geld verdiende, somwijlen ook iets aan zijn zendelingsambt deed en binnen kort wel naar Europa zou terugkeeren nu hij zijne schaaapjes op het droge had.”

NED. INDIË. In deze uitgestrekte missie zijn thans 32 katholieke priesters, Nederlanders, werkzaam. Slechts 17 hunner ontvangen bezoldiging van het gouvernement. Dit nagaan de begrijpt men licht dat het goed aldaar tot stand gebracht de vrucht moest zijn van groote opofferingen. Zoo b.v., verzorgen de priesters op het eiland Flores te Larantoea, eene voormalige Portugeesche en sinds 6 Aug. 1851 Nederlandsche bezitting, 145 inlandsche knapen, die bij hen onderwezen, gevoed en gehuisvest worden en waarvoor de ouders niets geven of kunnen geven. Door de liefdezusters Franciscanessen, uit het klooster van Heythuizen afkomstig, wordt hetzelfde gedaan voor ongeveer 115 inlandsche meisjes. Wij gelooven dat ook te Maumerie, eene andere standplaats op hetzelfde eiland, eene soortgelijke inrichting voor knapen tot stand gebracht is. Alleen de jongensschool te Larantoea komt den missionarissen jaarlijks op minstens f 6000 te staan.

Standplaatsen der missionarissen zijn: Batavia, Soerabaya, Semarang, Djockjocarta, Ambarawa, Soengeislan (Banka), Padang (Sumatra), Atapoepoe (Timor), Atjeh, (Sumatra), Larantoea en Maumerie (Flores), Singkawang (Borneo).

Katholieke scholen zijn gevestigd te Batavia: De meisjescholen van Noordwijk met ongeveer 350, van Weltevreden met ongeveer 390 leerlingen; beide inrichtingen worden bestuurd door E. Zusters Ursulinen. Dezelfde zusters hebben eene bloeiende school te Soerabaya met ongeveer 400 leerlingen; terwijl de jongensschool der E. Broeders van Oudenbosch in genoemde stad ongeveer 170 leerlingen telt. Het getal weesmeisjes in het weeshuis van Semarang door de E. Zusters Franciscanessen bestuurd

zal 320, dat der leerlingen harer school 250 bedragen. De scholen van Flores hebben wij boven besproken.

ENGELAND. Op 25 April II. is te Londen (South-Kensington) de schoone kerk geopend van het Onbevl. Hart van Maria, opgericht door de zorg der E. Paters Oratorianen. De bouwkosten bedragen reeds twee en een half miljoen franken en er blijft van binnen nog veel te doen eer zij voltooid kan genoemd worden. Bijna geheel het Engelsch episcopaat en meer dan twee duizend personen woonden de plechtigheid bij.

VEREENIGDE STATEN. Wij laten hier eene opgave volgen van de 23 groote Jesuïeten-Colleges in verschillende Staten van N. Amerika (1882—1883).

Het Loyola-College	te Baltimore	met 101 leerl.
„ Boston-College	„ Boston	„ 228 „
„ Canisius-College	„ Buffalo	„ 248 „
„ St. Ignatius-College	„ Chicago	„ 249 „
„ St. Fr. Xav.-College	„ Cincinnati	„ 284 „
„ Detroit-College	„ Detroit	„ 186 „
„ St. Johns.-College	„ Fordham	„ 268 „
„ Georgetown-College	„ Georgetown	„ 216 „
„ St. Charles-College	„ Grand-Coteau	„ 113 „
„ St. Petrus-College	„ Jersey-City	„ 83 „
„ Las Vegas-College	„ Las-Vegas	„ 242 „
„ Marquette-College	„ Milwaukee	„ 138 „
„ St. Fr. Xav.-College	„ New-York	„ 372 „
„ Collegeder Onbevl. Ontv.	„ New-Orleans	„ 318 „
„ Creighton-College	„ Omaha	„ 269 „
„ College van het h. Hart	„ Prairie du Chien	„ 91 „
„ St. Clara College	„ Santa Clara	„ 243 „
„ St. Ignatius-College	„ San Francisco	„ 710 „
„ St. Louis-Universiteit	„ St. Louis	„ 308 „
„ St. Mary's-College	„ St. Mary	„ 284 „
„ St. Joseph-College	„ Springfield	„ 156 „
„ Gonzagua-College	„ Washington	„ 135 „
„ College van het h. Kruis	„ Worcester	„ 162 „

TOTAAL. „ 5404 „

TUNIS. Het college door Mgr. Lavigerie, aartsb. van Algiers en apostolisch vicaris van Tunis in de hoofdstad opgericht, telt na een anderhalfjarig bestaan reeds 225 leerlingen van verschillende natie en godsdienst doch voor de helft katholiek. Het getal parochiën en scholen is reeds verdubbeld.

BULGARIJE. De apostolische vicaris der Thracische Bulgaren Mgr. Michael Petkoff heeft bij het laatste jaarfeest ter herinnering der hereeniging met Rome acht jongelingen van het Bulgaarsche seminarie de priesterlijke wijding geschonken. Gebrek aan priesters was tot nog toe het groote beletsel voor de bekeering dezes volks.

GIFTEN VOOR DE MISSIËN.

Voor de missie aan de Zambesi, van NN. . .	/ 454.00
Voor de missie aan de Zambesi van een parochi- aan der h. Theresiakerk te 's Hage . . .	2.30
Voor eene onlangs gestichte missie in N. O. Indië .	387.00
Voor de missie van Syrië.	60.00
Voor het hospitaal te Bangalore (Britsch-Indië) .	7.50